

Politeja

Nr 3(78), 2022, s. 211-239

<https://doi.org/10.12797/Politeja.19.2022.78.12>

Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Janusz J. WĘC

Uniwersytet Jagielloński

janusz.wec@uj.edu.pl

PERSPEKTYWY REFORMY WSPÓLNEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY UNII EUROPEJSKIEJ DO 2025 ROKU

AUTONOMIA STRATEGICZNA UE?

ABSTRACT

Prospects for Reform of the European Union's Common Security and Defence Policy to 2025: EU Strategic Autonomy?

The research objective of the paper is to highlight the prospects for the implementation of the main directions of the reform of the Common Security and Defense Policy (CSDP) of the European Union until 2025. The caesuras of the work are marked by two events: the adoption of the Global Strategy for the Foreign and Security Policy of the European Union by the European Council on 28 June 2016 and the decision of the European Council of 24 March 2022 on the adoption of the Strategic Compass for Security and Defense. First of all, the research hypothesis should be established that the full implementation of CSDP reform, which was initiated with the adoption of the Global Strategy for the Foreign and Security Policy of the European Union, and the resulting projects can significantly strengthen the position of the EU in the international arena. This will lead to the establishment of the European Security and Defense Union and the EU Rapid Reaction Force (5,000 troops) by the end of 2025. However, since many of the planned reform elements have not yet been completed or initiated, much will depend on the political will of individual member state governments, the level of spending on reform implementation by member states and the EU, and the progress of other reforms already underway (including addressing the economic and social consequences of the pandemic crisis and implementing eurozone systemic reform). The following research questions should then be asked: (1) How has the implementation process of the Global Strategy

for the European Union's Foreign and Security Policy gone so far? (2) How has the implementation of new projects (including the European Defense Fund, PESCO, and the Strategic Compass) affected EU-NATO relations? (3) How do selected EU member states assess these projects? (4) To what extent can the project to establish a European Security Council with the participation of Germany, the Netherlands, the United Kingdom and Poland compete with and usefully complement the EU Strategic Compass project? The first part of the analysis presents the implementation process of the Global Strategy for the Foreign and Security Policy of the European Union until 2022. The second part analyzes the goals, priorities, and assumptions of the Strategic Compass, the implementation of which is intended to lead the EU to strategic autonomy by 2030.

Keywords: European Union, Common Security and Defence Policy, European Union's Global Strategy on Foreign and Security Policy, Permanent Structured Cooperation, European Defence Fund, Lisbon Treaty

Słowa kluczowe: Unia Europejska, wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony, globalna strategia Unii Europejskiej w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa, stała współpraca strukturalna, Europejski Fundusz Obronny, traktat lizboński

I. UWAGI WSTĘPNE

Celem badawczym artykułu jest prezentacja perspektyw realizacji głównych kierunków reformy Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO) Unii Europejskiej, w tym jej podstawowego celu, jakim winno być ustanowienie do końca 2025 roku Sił Szybkiego Reagowania Unii Europejskiej (European Union Rapid Deployment Capacity – EU RDC), a następnie osiągnięcie przez UE autonomii strategicznej. Na początku należy postawić dwie hipotezy badawcze. Pierwsza z nich opiera się na założeniu, że jeśli reforma WPBiO, zainicjowana przyjęciem nowej strategii bezpieczeństwa zewnętrznego z 2016 roku i wynikających z niej projektów, zostanie zrealizowana w całości, to może ona istotnie wzmocnić pozycję UE na arenie międzynarodowej. Doprowadzi to bowiem do ustanowienia Europejskiej Unii Bezpieczeństwa i Obrony, a w jej ramach EU RDC. W tym sensie reforma ta będzie miała również przełomowe znaczenie dla UE. Jednakże wiele z planowanych elementów reformy nie zostało jeszcze ani doprecyzowanych, ani zainicjowanych, zatem dużo będzie zależało od woli politycznej rządów poszczególnych państw członkowskich, wielkości wydatków na jej realizację ze strony krajów członkowskich i UE, a także przebiegu innych podjętych już reform w tej organizacji międzynarodowej, jak choćby walka ze skutkami ekonomicznymi i społecznymi kryzysu pandemicznego oraz realizacja reformy ustrojowej Unii Gospodarczej i Walutowej i strefy euro. Nie jest też w tej chwili jeszcze jasne, jaki wpływ na reformę WPBiO będzie miała agresja Rosji na Ukrainę w 2022 roku oraz wojna rosyjsko-ukraińska.

Druga hipoteza badawcza zakłada, że osiągnięcie autonomii strategicznej przez Unię Europejską należy rozumieć jako wzmocnienie pozycji międzynarodowej Unii, a także jej zdolności do inicjowania zdecydowanych działań w odpowiedzi na kryzysy międzynarodowe, podejmowanych we współpracy z Paktem Północnoatlantyckim, a nawet bez jego pomocy militarnej, ale pod warunkiem, że reforma WPBiO wzmocni system bezpieczeństwa euroatlantyckiego, a nie doprowadzi ani do konkurowania z NATO, ani do jego zastąpienia.

W ślad za tym należy postawić następujące pytania badawcze: (1) Jaki był dotychczasowy przebieg procesu implementacji globalnej strategii UE w polityce bezpieczeństwa i obrony?; (2) Jak realizacja nowych projektów (m.in. Europejskiego Funduszu Obronnego, Stałej Współpracy Strukturalnej oraz Strategicznego kompasu) wpływała na relacje UE–NATO?; (3) Jak wybrane państwa członkowskie UE odnosiły się do tychże projektów?; (4) Jaki wpływ na realizację reformy WPBiO miała agresja Rosji na Ukrainę w 2022 roku? W pierwszej części analizy przedstawiono proces implementacji globalnej strategii bezpieczeństwa zewnętrznego UE aż do 2022 roku. Natomiast w części drugiej zaprezentowano cele, priorytety i założenia Strategicznego kompasu, którego realizacja winna doprowadzić do osiągnięcia w 2030 roku autonomii strategicznej przez Unię Europejską.

II. GLOBALNA STRATEGIA UNII EUROPEJSKIEJ W POLITYCE ZAGRANICZNEJ I BEZPIECZEŃSTWA

Dnia 28 czerwca 2016 roku wysoka przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa Federica Mogherini przedstawiła Radzie Europejskiej globalną strategię na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE¹. W tym samym dniu została ona przyjęta przez Radę Europejską i zastąpiła strategię bezpieczeństwa zewnętrznego Unii z 12 grudnia 2003 roku. Nowa strategia wyznaczała pięć priorytetów w WPBiO: (1) bezpieczeństwo UE; (2) odporność państw i społeczeństw we wschodnim i w południowym sąsiedztwie UE; (3) zintegrowane podejście UE do sytuacji konfliktowych; (4) wspieranie przez UE współpracy w ramach porządków regionalnych, a także (5) wzmacnianie przez UE globalnego zarządzania w XXI wieku².

¹ *Wspólna wizja, wspólne działanie: silniejsza Europa. Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Bruksela, 28 VI 2016, s. 2-49. Debata nad nową strategią bezpieczeństwa zewnętrznego trwała w Unii Europejskiej od 2012 roku. Por. J.J. Węc, *Debata nad nową strategią bezpieczeństwa zewnętrznego na forum instytucji i organów Unii Europejskiej w latach 2012-2015*, „Politeja” 2016, vol. 13, nr 2(41), s. 211-236; tenże, *Dynamika wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony po wejściu w życie traktatu lizbońskiego*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polska – Europa – Świat. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Ziębie z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. J. Zajac, A. Włodkowska-Bagan, M. Kaczmarowski, Warszawa 2015; tenże, *W poszukiwaniu nowej strategii bezpieczeństwa zewnętrznego Unii Europejskiej*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2015, nr 2.

² *Wspólna wizja, wspólne działanie...*, s. 7-9.

W ramach pięciu wspomnianych priorytetów miały być realizowane szczegółowe cele polityczne, instytucjonalne, gospodarcze i militarne. Wzmocnienie bezpieczeństwa UE winno polegać na rozwoju jej infrastruktury militarnej, w tym zdolności wojskowych na lądzie, na morzu, w powietrzu i w kosmosie; ustanowieniu skutecznego systemu cyberbezpieczeństwa; zwiększeniu odporności systemu energetycznego; zwalczaniu terroryzmu oraz umocnieniu komunikacji strategicznej³. Zwiększenie odporności państw i społeczeństw we wschodnim i w południowym sąsiedztwie Unii miałoby sprowadzać się do kontynuowania polityki rozszerzeniowej, rozwoju europejskiej polityki sąsiedztwa oraz skuteczniejszej polityki imigracyjnej UE. Zintegrowane podejście do sytuacji konfliktowych winno opierać się głównie na zapobieganiu konfliktom oraz ich rozwiązywaniu (uwzględniając m.in. konflikty w krajach Partnerstwa Wschodniego). Wspieranie współdziałania w ramach istniejących porządków regionalnych miałoby bazować na wzmocnieniu współpracy transatlantyckiej oraz europejskiego ładu bezpieczeństwa; na konsekwentnym i jednolitym „podejściu” całej Unii wobec neo-imperialnej polityki Rosji, która w 2014 roku dokonała nielegalnej aneksji Krymu i wszczęła wojnę w Donbasie⁴, a także na zacieśnieniu współpracy z regionami Bliskiego Wschodu, Afryki, Azji i Arktyki. Umocnienie przez UE globalnego zarządzania w XXI wieku miałoby obejmować m.in. działania na rzecz przestrzegania prawa międzynarodowego, w tym przede wszystkim zasad *Karty Narodów Zjednoczonych*, a także *Aktu Końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie*⁵.

W porównaniu z pierwszą strategią bezpieczeństwa zewnętrznego UE z 2003 roku analizowany dokument zakładał zatem gruntowną reformę WPBiO, europejskiej polityki sąsiedztwa oraz rewizję relacji z Rosją. Rozbudowa zdolności wojskowych Unii na lądzie, na morzu, w powietrzu i w kosmosie oraz badań na nowych technologiach militarnych miały być podstawą tzw. twardego bezpieczeństwa, na które decydowała się Unia Europejska. Uzasadniając decyzję o potrzebie rozbudowy zdolności wojskowych, autorzy strategii stwierdzali, że w *dzisiejszym niestabilnym świecie miękka siła to za mało: musimy wzmocnić naszą wiarygodność w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony*⁶. Była to zatem wyraźna sugestia, że Unia Europejska w swoich działaniach zewnętrznych nie będzie ograniczała się już tylko do dotychczasowej roli mocarstwa normatywnego (*normative power*), lecz będzie także korzystała z instrumentów *hard power* w polityce międzynarodowej⁷. Jednakże globalna strategia z 2016 roku – podobnie jak

³ Pod pojęciem komunikacji strategicznej rozumiano m.in. zacieśnienie współpracy z bilateralnymi partnerami strategicznymi Unii, głównie z USA, Kanadą, Japonią i Indiami, w zakresie zwalczania zagrożeń hybrydowych, cybernetycznych i dezinformacji, ochrony granic oraz przestrzegania prawa międzynarodowego; *tamże*, s. 20-21.

⁴ *Tamże*, s. 30-31.

⁵ *Tamże*, s. 15-41. Globalna strategia UE przewidywała także pełne wykorzystanie *potencjału Traktatu z Lizbony*, w szczególności PESCO, w celu uelastycznienia WPBiO (art. 42 ust. 6 i art. 46 *Traktatu o Unii Europejskiej* – TUE); por. *tamże*, s. 10, 45.

⁶ *Tamże*, s. 42.

⁷ Na temat dwóch kategorii mocarstwowości UE – *soft power* i *hard power* – por. J. Nye, *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, New York 1991, s. 107-110, 175-188, 199-239; I. Manners,

strategia z 2003 roku⁸ – opierała się na założeniu, że działania Unii Europejskiej winny jedynie uzupełniać aktywność NATO w systemie euroatlantyckim, ale nie powinny prowadzić do zastąpienia Paktu jako gwaranta bezpieczeństwa europejskiego. Dlatego niezmienną przesłanką pozostawały dążenia do umocnienia istniejących systemów bezpieczeństwa międzynarodowego w ramach Paktu Północnoatlantyckiego, Organizacji Narodów Zjednoczonych i Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) oraz współpracy w ramach partnerstw strategicznych UE, zwłaszcza z USA, Kanadą, Japonią i Indiami⁹.

III. IMPLEMENTACJA GLOBALNEJ STRATEGII UE W POLITYCE ZAGRANICZNEJ I BEZPIECZEŃSTWA

Od lipca 2016 do marca 2022 roku rządy państw członkowskich i instytucje Unii Europejskiej przyjęły szereg bardzo istotnych deklaracji, konkluzji i programów politycznych, a także decyzji prawnych służących implementacji globalnej strategii w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa. Ich celem długofalowym było ustanowienie do końca 2025 roku EU RDC, a w 2030 roku osiągnięcie pełnej autonomii strategicznej przez Unię Europejską. Dokumentami implementacyjnymi globalnej strategii UE były: konkluzje Rady do Spraw Zagranicznych z 17 października i z 14 listopada 2016 roku oraz z 6 marca 2017 roku; komunikat Komisji Europejskiej z 30 listopada 2016 roku zawierający plan działania w sektorze obronnym; konkluzje Rady Europejskiej z 15 grudnia 2016 roku, a także *Strategiczny kompas na rzecz Bezpieczeństwa i Obrony dla Unii Europejskiej* uchwalony 22 marca 2022 roku przez Radę do Spraw Zagranicznych oraz jej decyzja z tego samego dnia o ustanowieniu Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju. Wspomniane dokumenty implementacyjne zostały uzupełnione o dwie bardzo istotne deklaracje polityczne, tzn. deklarację o zacieśnieniu praktycznej współpracy między Unią Europejską a NATO z 8 lipca 2016 roku oraz wspólną deklarację o współpracy między Unią Europejską a NATO z 10 lipca 2018 roku.

Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?, „Journal of Common Market Studies” 2002, vol. 40, nr 2, s. 235-254; tenże, *Normative Power Europe Reconsidered: Beyond the Crossroads*, „Journal of European Public Policy” 2006, vol. 13, nr 2, s. 182-199.

⁸ W tym dokonane w niej modyfikacje na mocy raportu Javiera Solany z 11 grudnia 2008 roku, por. Z. Czachór, *Europejska Strategia Bezpieczeństwa 2003-2008. Analiza politologiczna*, „Przegląd Politologiczny” 2010, vol. 15, nr 2, s. 23-37; K. Miszczak, *Armia Europejska. Strategiczne bezpieczeństwo militarne Unii Europejskiej*, Warszawa 2020, s. 133-150.

⁹ Na temat dotychczasowych celów, zasad funkcjonowania oraz misji wojskowych i cywilnych WPBIO por. A. Ciupiński, *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej. Geneza, rozwój, funkcjonowanie*, Warszawa 2013; tenże, *Zdolności wojskowe Unii Europejskiej. Perspektywy grup bojowych*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2014, nr 8; G. Lindstrom, *Enter the EU Battlegroups*, Paris 2007; *Misje cywilne Unii Europejskiej*, red. B. Przybylska-Maszner, Poznań 2010; *Operacje wojskowe Unii Europejskiej w Afryce*, red. B. Przybylska-Maszner, Poznań 2014; P. Olszewski, *Reforma strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej jako nowe otwarcie w relacjach transatlantyckich. Koncepcja i perspektywy*, [w:] *System euroatlantycki w wielobiegunowym ładzie międzynarodowym*, red. J.M. Fiszer, P. Olszewski, Warszawa 2013.

1. Koncepcja Europejskiej Unii Bezpieczeństwa i Obrony

W ramach procesu implementacji globalnej strategii UE 7 czerwca 2017 roku Komisja Europejska opublikowała raport refleksyjny w sprawie przyszłości WPBiO, prezentujący trzy scenariusze dalszego jej rozwoju do 2025 roku. Pierwszy scenariusz przewidywał utrzymanie współpracy państw członkowskich w tej dziedzinie na dotychczasowym poziomie. Unia winna zatem – podobnie jak dotąd – jedynie uzupełniać dobrowolne działania państw, a zasada solidarności powinna mieć doraźny charakter i być interpretowana indywidualnie przez kraje członkowskie. Drugi scenariusz zakładał, podobnie jak pierwszy, że Unia ma jedynie uzupełniać dobrowolne działania państw, jednocześnie zalecał wprowadzenie wyraźnego podziału zadań między Unią a państwami członkowskimi oraz ustanowienie gwarancji solidarności operacyjnej i finansowej. W trzecim scenariuszu natomiast zaproponowano istotne pogłębienie integracji w WPBiO, a docelowo ustanowienie w jej ramach do 2025 roku nowej struktury, tj. Europejskiej Unii Bezpieczeństwa i Obrony (EUBiO)¹⁰.

2. Współpraca zbrojeniowa: PADR, EDIDP i EDF

Zgodnie z założeniami globalnej strategii UE Komisja Europejska w opublikowanym 30 listopada 2016 roku komunikacie zapowiedziała ustanowienie Europejskiego Funduszu Obronnego (European Defence Fund – EDF), a także podjęcie działań służących wspieraniu inwestycji w sektorze obronnym oraz zwiększeniu dostępu towarów i usług sektora obronnego do jednolitego rynku¹¹. Dnia 15 grudnia 2016 roku Rada Europejska wezwała Komisję do opracowania do połowy 2017 roku wniosku ustawodawczego w sprawie utworzenia EDF. W ślad za tym 7 czerwca 2017 roku Komisja opublikowała dwa projekty aktów prawnych oraz jeden dokument informacyjny. Były to: (1) projekt decyzji Komisji Europejskiej o wszczęciu Działania Przygotowawczego UE w Zakresie Badań nad Obronnością (Preparatory Action for Defence Research – PADR); (2) projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej w sprawie ustanowienia Europejskiego Programu Rozwoju Przemysłu Obronnego (European Defence Industry Development Programme – EDIDP) oraz (3) komunikat Komisji Europejskiej o utworzeniu EDF. Od tego momentu proces implementacji globalnej strategii Unii Europejskiej przybrał znacząco na sile.

Decyzja Komisji Europejskiej została uchwalona 19 marca 2018 roku, a rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady – 18 lipca 2018 roku. W ich wyniku

¹⁰ Komisja Europejska, *Dokument otwierający debatę na temat przyszłości europejskiej obronności*, Bruksela, 7 VI 2017, COM(2017) 315 final, s. 12-17. Biała księga z 1 marca 2017 roku mówiła o ustanowieniu Europejskiej Unii Obrony, a raport refleksyjny z 7 czerwca tegoż roku o utworzeniu Europejskiej Unii Bezpieczeństwa i Obrony. Dla większej przejrzystości w dalszej części analizy przyjmuję to drugie określenie.

¹¹ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski plan działań w sektorze obronnym*, Bruksela, 30 XI 2016, COM(2016) 950 final, s. 1-23.

ustanowiono PADR oraz EDIDP jako programy pilotażowe dla EDF. O ile PADR zbierał i realizował wnioski dotyczące realizacji projektów w latach 2017-2019, o tyle EDIDP czynił to w latach 2019-2020. Jednak obydwa programy funkcjonować miały aż do wykorzystania wszystkich środków finansowych. Ze środków PADR sfinansowano w latach 2017-2019 wspólne projekty badawcze (dotyczące rozwoju technologii), wydając na nie łącznie 90 mln euro z budżetu ogólnego Unii Europejskiej. Finansowanie to pokrywała w 100% Unia w formie grantów. Komisja Europejska koordynowała program, natomiast Europejska Agencja Obrony (European Defence Agency – EDA) była odpowiedzialna za jego implementację. Projekty były realizowane przez konsorcja składające się z co najmniej trzech podmiotów z trzech państw członkowskich UE lub dwóch krajów UE oraz Norwegii. Podmiotami tworzącymi takie konsorcjum mogły być małe i średnie przedsiębiorstwa, centra badawcze lub jednostki publiczne¹². W latach 2017-2019 dofinansowano łącznie 18 wielonarodowych projektów badawczych, wśród których największymi beneficjentami były podmioty z Francji (47), Włoch (32), Niemiec (21), Hiszpanii (20), Holandii (12), Grecji (9), Polski (8), Wielkiej Brytanii, Szwecji, Belgii oraz Portugalii (po 7) i Litwy (5). Partycypowały w nich zarówno duże koncerny zbrojeniowe (np. francuskie Thales i Safran, włoski Leonardo, niemiecka i francuska córki spółki MBDA, szwedzki SAAB oraz hiszpańska Indra), ale także małe i średnie firmy oraz instytuty badawcze¹³.

EDIDP był drugim programem poprzedzającym ustanowienie EDF. Jego celem było wspieranie konkurencyjności i zdolności innowacyjnych przemysłu obronnego Unii Europejskiej w latach 2019-2020 (art. 4 rozporządzenia). Program był współfinansowany z budżetów państw członkowskich oraz budżetu ogólnego UE (która wydała na jego cele łącznie 500 mln euro) do poziomu prototypu (art. 6 rozporządzenia). Podobnie jak PADR, projekty EDIDP były realizowane przez konsorcja składające się z co najmniej trzech podmiotów z trzech państw członkowskich UE lub dwóch krajów UE oraz Norwegii. Jednak podmiotami wchodzącymi w skład takiego konsorcjum mogły być jedynie małe i średnie przedsiębiorstwa oraz spółki o średniej kapitalizacji (art. 3 rozporządzenia)¹⁴. W latach 2019-2020 dofinansowano łącznie 42 wielonarodowe projekty rozwojowe z udziałem kilkuset firm i instytucji, wśród których największymi beneficjentami były podmioty z Francji (101), Hiszpanii (66), Włoch (60),

¹² Ostatecznie do udziału w projektach PADR i EDIDP spośród trzech państw stowarzyszonych, czyli państw EFTA należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego, zgłosiła się tylko Norwegia, por. *Commission Decision of 19.3.2019 on the Financing of the „Preparatory Action on Defence Research” and the Adoption of the Work Programme for 2019*, Brussels, 19 III 2019, COM(2019) 1873 final, s. 1-3.

¹³ J. Gotkowska, *Polityka bezpieczeństwa UE: w poszukiwaniu kompasu*, „Komentarze OSW”, nr 408, 17 IX 2021, s. 3, 10, [online] https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_408_0.pdf, 28 IX 2022.

¹⁴ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1092 z dnia 18 lipca 2018 r. ustanawiające europejski program rozwoju przemysłu obronnego mający na celu wspieranie konkurencyjności i zdolności innowacyjnych przemysłu obronnego Unii*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2018, nr 200, s. 30-43.

Niemiec (49), Grecji (29), Belgii (27), Danii (18), Portugalii i Finlandii (po 16), Cypru i Estonii (po 14), Austrii i Polski (po 12)¹⁵.

Dnia 1 stycznia 2021 roku na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej ustanowiono EDF na lata 2021-2027¹⁶. Został on powiązany finansowo z nowym siedmioletnim budżetem, obowiązującym w tym samym przedziale czasowym. Celem ogólnym EDF ma być wzmacnianie konkurencyjności, wydajności i innowacyjności europejskiej bazy technologiczno-przemysłowej sektora obronnego (EDTIB) w całej UE, co powinno się przyczynić do strategicznej autonomii Unii w 2030 roku. Natomiast cele szczegółowe Funduszu obejmują finansowanie trzech przedsięwzięć: (1) badań naukowych w obszarze produktów i technologii obronnych; (2) projektów odnoszących się do zdolności obronnych; (3) procesu konstytuowania Europejskiej Unii Bezpieczeństwa i Obrony (art. 3 ust. 1-2 rozporządzenia)¹⁷.

EDF składa się z dwóch odrębnych prawnie, ale uzupełniających się materialnie pionów – badawczego oraz poprawy zdolności obronnych (aktywa o charakterze wojskowym, w tym niezbędne wyposażenie materiałowe i technologie, ale bez operacji obronnych, szkoleń i zaplecza logistycznego). Fundusz posiada budżet w wysokości 7,953 mld euro, przy czym 2,651 mld euro zostanie przeznaczony na badania, a 5,302 mld euro na działania rozwojowe. Środki z EDF zostaną przeznaczone wyłącznie na projekty badawcze i rozwojowe prowadzone przez podmioty prawne tworzące konsorcjum, przy czym minimalna liczba uczestników finansowanego projektu to trzy podmioty prawne z co najmniej trzech państw członkowskich albo dwóch państw członkowskich i Norwegii¹⁸. Zarządza nimi Rada do Spraw Koordynacji, złożona z delegatów państw członkowskich, wysokiego przedstawiciela Unii, EDA, Komisji Europejskiej oraz – *stosownie do sytuacji* – reprezentantów firm działających na rzecz przemysłu obronnego. Programy i instrumenty opracowywane w ramach obu pionów są dostępne dla beneficjentów ze wszystkich państw członkowskich, niezależnie od ich wielkości¹⁹. Pion badań, który zaczął funkcjonować w 2017 roku w ramach działań przygotowawczych, jest finansowany wyłącznie ze środków budżetu ogólnego Unii Europejskiej. Do końca 2020 roku

¹⁵ J. Gotkowska, *Polityka bezpieczeństwa UE...*, s. 3, 10.

¹⁶ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/697 z dnia 29 kwietnia 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Obronny i uchylające rozporządzenie (UE) 2018/1092*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2021, nr 170, s. 149-177. Por. też Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Utworzenie Europejskiego Funduszu Obronnego*, Bruksela, 7 VI 2017, COM(2017) 295 final, s. 1-20.

¹⁷ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/697...*, s. 161. Zgodnie z analizowanym komunikatem Komisji Europejskiej EDF winien być motorem procesu konstytuowania EUBiO, por. Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Utworzenie Europejskiego...*, s. 20.

¹⁸ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/697...*, s. 162. W rozporządzeniu jest mowa o trzech państwach członkowskich lub państwach stowarzyszonych (art. 10 ust. 4), ale ostatecznie do udziału w projektach EFD spośród trzech państw stowarzyszonych zgłosiła się tylko Norwegia. Por. *tamże*, s. 165.

¹⁹ *Tamże*, s. 162-168.

na realizację jego zadań przeznaczono 90 mln euro, a od 2021 roku jego budżet wynosi szacunkowo 500 mln euro rocznie. Z programu tego winny być finansowane projekty badawcze (do poziomu B+R, tzn. od pomysłu do prototypu), uwzględniające priorytety w zakresie zdolności obronnych uzgadniane przez państwa członkowskie, w tym projekty PESCO²⁰. Pion poprawy zdolności obronnych ma odpowiadać za finansowe wspieranie projektów (powyżej poziomu B+R, czyli po fazie prototypu) oraz zamawianie produktów i technologii wojskowych, w tym projektów PESCO. Będzie on finansowany w pierwszej kolejności z budżetów narodowych, a dodatkowo także z budżetu ogólnego Unii Europejskiej. Budżet pionu poprawy zdolności obronnych wynosił 500 mln euro do końca 2020 roku, a od 2021 roku – szacunkowo 1 mld euro rocznie. Uwzględniając wydatki na obydwa pion, czyli badawczy oraz poprawy zdolności obronnych Unii Europejskiej, budżet EDF kształtuje się zatem od 2021 roku na poziomie co najmniej 1,5 mld euro rocznie²¹. Słabą stroną działalności EDF jest to, że wydatki na poprawę zdolności obronnych są różnicowane w zależności od potencjału obronnego poszczególnych państw. W związku z tym istnieją dwa różne sposoby ich finansowania: (1) wspieranie projektów wszystkich państw z tzw. wspólnych ram finansowania (poziom I); (2) finansowanie projektów tych państw, które posiadają większe zdolności obronne (poziom II).

3. Współpraca wojskowo-techniczna. Projekty Stałej Współpracy Strukturalnej

W konkluzjach politycznych z 6 marca 2017 roku w sprawie realizacji globalnej strategii Unii Europejskiej w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony Rada do Spraw Zagranicznych wyraziła zgodę na uruchomienie Stałej Współpracy Strukturalnej (Permanent Structured Cooperation – PESCO) (art. 42 ust. 6 oraz art. 46 TUE)²². W ślad za tym 23 czerwca 2017 roku Rada Europejska postanowiła po raz pierwszy uruchomić PESCO na podstawie art. 42 ust. 6, art. 46 ust. 1-6 TUE oraz protokołu nr 10 załączonego do TUE i *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej* (TFUE). Natomiast 13 listopada 2017 roku ministrowie obrony 23 państw członkowskich podpisali wspólną notyfikację wyrażającą wolę uruchomienia PESCO i przekazali ją Radzie do Spraw Zagranicznych oraz wysokiej przedstawiciel Unii. Początkowo na udział w PESCO nie zdecydowały się Wielka Brytania, Dania, Malta, Irlandia i Portugalia. Ostatecznie jednak te dwa ostatnie państwa po zakończeniu procesu ratyfikacyjnego

²⁰ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Utworzenie Europejskiego...*, s. 4-5.

²¹ *Tamże*, s. 5-6.

²² Rada Unii Europejskiej, *Konkluzje Rady w sprawie postępów w realizacji globalnej strategii UE w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony*, Bruksela, 6 III 2017, 6875/17, s. 5. W konkluzjach politycznych z 14 listopada 2016 roku w sprawie realizacji globalnej strategii Unii Europejskiej w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony Rada do Spraw Zagranicznych wskazała natomiast na konieczność realizacji przez Unię Europejską zobowiązań wynikających z art. 42 ust. 7 TUE (klauzula sojusznicza) oraz art. 222 TFUE (klauzula solidarności). Por. Rada Unii Europejskiej, *Konkluzje Rady w sprawie realizacji globalnej strategii UE w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony*, Bruksela, 14 XI 2016, 14149/16, s. 5.

z udziałem tamtejszych parlamentów narodowych 7 grudnia 2017 roku dołączyły do wspólnej notyfikacji²³. Rada do Spraw Zagranicznych 11 grudnia 2017 roku przyjęła decyzję ustanawiającą PESCO przez 25 państw członkowskich (bez Wielkiej Brytanii, Danii i Malty)²⁴. W tym samym dniu decyzja weszła w życie. Była to czwarta spośród pięciu niezwykle ważnych decyzji implementacyjnych Rady do Spraw Zagranicznych we wspólnej polityce bezpieczeństwa i obrony od momentu wejścia w życie traktatu lizbońskiego²⁵.

Decyzja Rady z 11 grudnia 2017 roku zawierała przepisy o ustanowieniu PESCO, listę uczestniczących w niej państw członkowskich, listę ich 20 zobowiązań w pięciu obszarach wskazanych w art. 2 a-e protokołu nr 10, a także postanowienia dotyczące zarządzania, oceny i sprawozdawczości, zakresu wsparcia ze strony Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (European External Action Service – EEAS) i EDF oraz zasad finansowania i warunków udziału państw trzecich²⁶. Większość ze wspomnianych zobowiązań miała jednak bardzo ogólnikowy charakter, jak chociażby deklaracja

²³ *Notification on Permanent Structured Cooperation (PESCO) to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy*, s. 1-10, [online] [http:// https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf](http://https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf), 28 IX 2022.

²⁴ *Decyzja Rady (WPZiB) 2017/2315 z dnia 11 grudnia 2017 r. w sprawie ustanowienia stałej współpracy strukturalnej (PESCO) oraz ustalenia listy uczestniczących w niej państw członkowskich*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2017, nr 331, s. 57-77.

²⁵ Już w latach 2010-2014 w ramach procesu implementacji traktatu lizbońskiego Rada do Spraw Zagranicznych uchwaliła trzy akty prawne. Były to: decyzja z 26 lipca 2010 r. o ustanowieniu Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (art. 45 ust. 2 TUE), decyzja z 12 lipca 2011 r. ustanawiająca Europejską Agencję Obrony (art. 27 ust. 3 TUE) oraz decyzja z 24 czerwca 2014 r. o uruchomieniu klauzuli solidarności (art. 222 ust. 1-3 TFUE). Brak było jednak nadal decyzji Rady w sprawie utworzenia funduszu początkowego (art. 41 ust. 3 TUE). Odrębnym problemem były przepisy dotyczące klauzuli sojuszniczej (art. 42 ust. 7 TUE) oraz zdolności cywilnych i wojskowych państw członkowskich, oddawanych przez te państwa do dyspozycji Unii Europejskiej (art. 42 ust. 3 TUE). W obydwu przypadkach traktat nie precyzował bowiem procedur i zasad zastosowania tychże przepisów, co oznaczało, że w istocie były one martwe. Ponieważ art. 42 ust. 7 TUE nie zawierał przepisu upoważniającego Radę Europejską lub Radę Unii Europejskiej do zastosowania klauzuli sojuszniczej, a art. 13 ust. 2 TUE precyzował, że każda instytucja Unii Europejskiej winna działać *w granicach uprawnień przyznanych jej na mocy Traktatów, zgodnie z procedurami, na warunkach i w celach w nich określonych*. Oznaczało to, że wyłącznie państwa członkowskie mogły decydować o udzieleniu sobie wzajemnej pomocy i to – w tym przypadku – jednomyślnie. Przepisu upoważniającego nie zawierał także art. 42 ust. 3 TUE, który stanowił, że państwa członkowskie *oddają do dyspozycji Unii swoje zdolności cywilne i wojskowe, aby przyczynić się do osiągnięcia celów określonych przez Radę*. Dotyczyło to także państw, które wspólnie powołały w przeszłości siły wielonarodowe Unii Zachodnioeuropejskiej (UZE), które również mogłyby zostać przekazane Unii Europejskiej. Również i w tym przypadku decyzje były zastrzeżone wyłącznie dla państw członkowskich stanowiących jednomyślnie. Możliwość skorzystania z obydwu klauzul dają przepisy art. 32 TUE, przewidującego konsultacje państw członkowskich w duchu solidarności na forum Rady Europejskiej i Rady Unii Europejskiej w sprawie wszelkich kwestii dotyczących polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Szerzej na ten temat por. J.J. Węc, *Traktat Lizboński. Polityczne aspekty reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2007-2015. Orzecznictwo sądów konstytucyjnych wybranych państw członkowskich UE oraz proces implementacji traktatu lizbońskiego*, Kraków 2016, s. 329-334, 340-343.

²⁶ *Decyzja Rady (WPZiB) 2017/2315...*, s. 57-61.

o pogłębieniu współpracy w cyberobronie czy też zapowiedź wspólnego wykorzystania istniejących już zdolności wojskowych UE oraz sił wielonarodowych niektórych państw członkowskich do *europejskich działań zewnętrznych w dziedzinie wojskowości*²⁷. Nieco bardziej konkretne były natomiast zobowiązania do zwiększenia krajowych budżetów obronnych, w tym wydatków na operacje wojskowe UE²⁸, do udziału w przynajmniej jednym nowym projekcie dotyczącym strategicznie ważnych zdolności wojskowych w ramach PESCO czy też aktywniejszego uczestnictwa w misjach petersburskich (Petersberg Tasks – PT) (m.in. wsparcie w zakresie personelu, sprzętu, szkolenia i infrastruktury) oraz w grupach bojowych Unii Europejskiej (European Union Battlegroups – EUBGs) (m.in. przeprowadzanie ćwiczeń EUBGs [państwo ramowe] lub udziału w tych ćwiczeniach [wszystkie państwa uczestniczące])²⁹.

W dniu 11 grudnia 2017 roku uczestniczące państwa członkowskie podpisały również deklarację, w której określono pierwszą listę 17 projektów do realizacji w ramach PESCO³⁰. Natomiast 6 marca 2018 roku Rada do Spraw Zagranicznych przyjęła decyzję ustanawiającą taką listę (decyzja weszła w życie jeszcze w tym samym dniu)³¹. Łączna liczba projektów przyjętych do końca 2021 roku objęła już 60 przedsięwzięć o charakterze wojskowym i technicznym, dotyczących systemów i formacji naziemnych, morskich i powietrznych, kosmosu, cyberbezpieczeństwa, szkoleń i obiektów oraz wspólnego wsparcia (np. mobilności wojsk). Najbardziej aktywne w realizacji projektów PESCO były dotąd – podobnie jak w przypadku projektów PADR, EDIDP oraz EDF – państwa Europy Zachodniej, przy czym funkcję państwa ramowego pełniły dotychczas najczęściej: Francja (10), Niemcy (7), Włochy (9), Grecja (5) i Hiszpania (2). Najmniej aktywnych w realizacji projektów PESCO – podobnie jak w przypadku projektów PADR, EDIDP oraz EDF – było 11 państw Europy Środkowej, w tym Polska³².

²⁷ W tym kontekście w dokumencie wymieniono m.in. następujące wielonarodowe siły i jednostki zbrojne: EUOKORPUS (Eurocorps), EUOMARFOR (European Maritime Force) oraz EUROGENDFOR (European Gendarmerie Force); por. *tamże*, s. 62-63.

²⁸ W zwiększonych krajowych budżetach obronnych wydatki inwestycyjne miały stanowić 20%, a wydatki na badania i technologię 2% całkowitych wydatków; por. *tamże*, s. 62.

²⁹ *Tamże*, s. 62-63.

³⁰ *Declaration on PESCO Projects*, s. 1-2, [online] <http://www.consilium.europa.eu/media/32020/draft-pesco-declaration-clean-10122017.pdf>, 28 IX 2022.

³¹ *Decyzja Rady (WPZiB) nr 2018/340 z dnia 6 marca 2018 r. ustanawiająca listę projektów do zrealizowania w ramach PESCO*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2018, nr 65, s. 24-27.

³² Jest to współpraca istotna również dlatego, że chodzi w niej o ujednolicenie systemów uzbrojenia. Siły zbrojne państw członkowskich UE używają aż 178 różnych systemów uzbrojenia, a siły zbrojne USA 30 systemów. Z kolei europejskie państwa NATO posiadają obecnie aż 17 różnych typów czołgów, 26 rodzajów haubic, 29 typów okrętów wojennych oraz 20 modeli samolotów bojowych, a USA dysponują 1 rodzajem czołgów, 2 typami haubic, 4 rodzajami okrętów wojennych oraz 6 typami samolotów bojowych; por. J.J. Węc, *Reforma wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej w latach 2016-2017*, „Politeja” 2018, vol. 15, nr 3(54), s. 58-61; K. Miszczak, *Armia Europejska...*, s. 217; J. Górkowska, *Polityka bezpieczeństwa UE...*, s. 2, 8. Dnia 16 listopada 2021 roku Rada do Spraw Zagranicznych podjęła decyzję o uruchomieniu IV rundy naboru projektów PESCO. Do dotychczasowych 46 projektów dołączono 14 nowych, które winny być realizowane od grudnia 2021 roku. Tym

Potencjalnie przyszłe projekty PESCO mogą także objąć siły zbrojne po UZE (art. 42 ust. 3 TUE). Zarządzanie projektami PESCO jest sprawowane na poziomie instytucji i organów Unii Europejskiej oraz na poziomie państw członkowskich. Nadzędne decyzje i wytyczne podejmuje Rada do Spraw Zagranicznych, opierając się na zaleceniach wysokiej przedstawiciel Unii oraz Komitetu Wojskowego UE, a decyzje wykonawcze podejmują państwa uczestniczące pod przewodnictwem państwa ramowego (art. 4 ust. 1-2, art. 5 ust. 1-3 decyzji)³³. W ramach przeglądu strategicznego projektów PESCO w 2020 roku wskazywano na trzy podstawowe mankamenty w procesie ich realizacji. Pierwszym z nich była okoliczność, że jedynie 26 projektów osiągnęło dotąd lub osiągnie pełną gotowość operacyjną do 2025 roku, w tym tylko 3 w dziedzinie systemów naziemnych i formacji, 3 – w zakresie systemów morskich, 8 – w obszarze wspólnego wsparcia (mobilności wojsk), 5 – w dziedzinie cyberbezpieczeństwa oraz 7 – w zakresie szkolenia i obiektów. Drugą słabością było to, że tylko kilka państw członkowskich UE uwzględniło wielostronną kooperację w obszarze rozwoju zdolności wojskowych jako istotny aspekt rozwijania swoich sił zbrojnych, natomiast większość starała się realizować przede wszystkim własne interesy. Trzecim mankamentem był fakt, że krajowe programy zbrojeniowe pochłaniały znaczącą część środków finansowych na modernizację, ograniczając tym samym środki na przedsięwzięcia wielonarodowe³⁴.

4. Współpraca z partnerami. Europejski Instrument na rzecz Pokoju

Dnia 17 października 2016 roku Rada do Spraw Zagranicznych w swoich konkluzjach politycznych potwierdziła, że inwestowanie w odporność państw i społeczeństw we wschodnim i południowym sąsiedztwie UE oraz rozwijanie zintegrowanego podejścia do sytuacji konfliktowych i kryzysowych stanowią dwa z pięciu priorytetów UE ogłoszonych w globalnej strategii³⁵. Miało to związek z nowymi wyzwaniami i zagrożeniami globalnymi, wynikającymi z powstania Państwa Islamskiego, aneksji Krymu przez Rosję oraz rozpoczęcia przez nią wojny w Donbasie w 2014 roku, a także z kryzysu migracyjnego UE, którego punkt kulminacyjny przypadł na lata 2015-2016. W ślad za wspomnianymi konkluzjami 22 marca 2021 roku Rada do Spraw Zagranicznych przyjęła decyzję o ustanowieniu nowego funduszu pozabudżetowego, zwanego Europejskim Instrumentem na rzecz Pokoju (European Peace Facility – EPF). Wydatki EPF winny być

samym łączną liczbą projektów PESCO wzrosła do 60, por. *Kalendarium: unijna współpraca w zakresie bezpieczeństwa i obrony*, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/defence-security/defence-security-timeline/>, 28 IX 2022.

³³ J.J. Węc, *Reforma wspólnej polityki...*, s. 59-60.

³⁴ Por. Rada Unii Europejskiej, *Konkluzje Rady w sprawie przeglądu strategicznego PESCO 2020*, Bruksela, 20 XI 2020, 13188/20, s. 2-10, 12-17. Dlatego też w konkluzjach politycznych Rady do Spraw Zagranicznych z listopada 2020 roku podjęto decyzję, że jeżeli projekty PESCO nie będą przynosić spodziewanych efektów, zostaną zmienione, połączone lub nawet rozwiązane. Jednocześnie ich realizacja ma być dokładniej analizowana na poziomie politycznym UE oraz przez Sekretariat PESCO. Por. też J. Gotkowska, *Polityka bezpieczeństwa UE...*, s. 2.

³⁵ Rada Unii Europejskiej, *Konkluzje Rady w sprawie globalnej strategii na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Luksemburg, 17 X 2016, 13202/16, s. 2.

finansowane ze składek państw członkowskich UE według wielkości ich PKB, a jego wartość w okresie obowiązywania WRF 2021-2027 wynosić ma 5,692 mld euro (art. 2 decyzji). Z tego nowego instrumentu powinny być finansowane wyłącznie działania Unii Europejskiej służące utrzymaniu pokoju, zapobieganiu konfliktom i umacnianiu bezpieczeństwa międzynarodowego zgodnie z art. 21 ust. 2 lit. c TUE (art. 1 ust. 1 decyzji). EPF powstał wprawdzie w miejsce dwóch innych funduszy, a mianowicie mechanizmu ATHENA oraz Instrumentu na rzecz Pokoju w Afryce (art. 73 ust. 1 decyzji), jednak jego wydatki obejmowały nie tylko koszty misji i operacji wojskowych pokrywanych dotąd przez mechanizm ATHENA oraz współfinansowanie operacji wspierania pokoju w Afryce, lecz również – co stanowiło absolutne *novum* w dotychczasowej działalności UE – wzmacnianie zdolności wojskowych państw trzecich i organizacji międzynarodowych przez dofinansowywanie ich infrastruktury oraz dostawy sprzętu, uzbrojenia i amunicji³⁶.

Po pełnowymiarowej agresji Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 roku oraz w obliczu masowych zbrodni wojennych, zbrodni przeciw ludzkości, a być może nawet zbrodni ludobójstwa, popełnianych przez Rosję w tym państwie, Rada do Spraw Zagranicznych postanowiła sfinansować z EPF dostawy broni i sprzętu wojskowego dla Ukrainy³⁷. Uzgodnione dotychczas, tzn. do 24 maja 2022 roku, cztery transze pomocy finansowej opiewają na łączną kwotę 2,0 mld euro³⁸. Pomoc finansowa z EPF polega m.in. na zwracaniu kosztów poszczególnym państwom członkowskim za ich dostawy broni i sprzętu wojskowego na Ukrainę³⁹.

Decyzja Rady do Spraw Zagranicznych była innowacyjna z trzech powodów. Po pierwsze, miała ona bezprecedensowy charakter i może mieć również przełomowe znaczenie dla przyszłości Unii Europejskiej. Jako organizacja międzynarodowa zajmująca się głównie integracją gospodarczą UE zdecydowała się ona bowiem po raz pierwszy w swojej historii wesprzeć stronę konfliktu własnymi środkami finansowymi. O skorzysztanie z tych środków mogą zwracać się wszystkie państwa członkowskie UE, które

³⁶ Decyzja Rady (WPZiB) 2021/509 z dnia 21 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju oraz uchylenia decyzji (WPZiB) 2015/528, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2021, nr 102, s. 14-62. Europejski Instrument na rzecz Pokoju, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/european-peace-facility/>, 28 IX 2022.

³⁷ Por. Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz bezpieczeństwa i obrony dla Unii Europejskiej, która chroni swoich obywateli, swoje wartości i interesy oraz przyczynia się do międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa*, Bruksela, 21 III 2022, 7371/22, s. 15.

³⁸ *Foreign Affairs Council (Defence)*, 17 May 2022, Rada UE, [online] <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2022/05/17/>, 28 IX 2022. Rada Unii Europejskiej, *Pomoc UE dla Ukrainy: Rada uzgadnia dalszą pomoc w ramach Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju*, komunikat prasowy, Bruksela, 24 V 2022, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/05/24/eu-support-to-ukraine-council-agrees-on-further-increase-of-support-under-the-european-peace-facility/>, 28 IX 2022.

³⁹ M. Roszak, M. Miłosz, *Unia będzie dalej zbroić Ukrainę*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 14 IV 2022, [online] <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8401239,unia-europejska-bron-dla-ukrainy.html>, 28 IX 2022. T. Bielecki, *Efekt Putina. UE chce się poważnie dozbroić*, „Polityka”, 17 V 2022, [online] <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2166097,1,efekt-putina-ue-chce-sie-powaznie-dozbroic.read>, 28 IX 2022.

zdecydują się wysłać broń lub sprzęt wojskowy na Ukrainę. Po drugie, istotne znaczenie miał również fakt, że niezależnie od indywidualnych decyzji poszczególnych państw (Węgry i Bułgaria sprzeciwiły się wysłaniu broni) Unia zgodziła się na wspólne finansowanie dostaw dla Ukrainy, gdyż decyzja w takiej sprawie jest podejmowana jednomyślnie. Po trzecie, choć traktaty zabraniają UE wykorzystywania środków budżetowych do finansowania operacji wojskowych, to EPF jest wyłączony z tej zasady jako instrument pozabudżetowy i dlatego działania te są zgodne z prawem UE.

IV. STANOWISKO USA I NATO WOBEC IMPLEMENTACJI GLOBALNEJ STRATEGII UE

Stanowisko USA oraz NATO wobec procesu implementacji globalnej strategii określały wspomniane wyżej deklaracje polityczne UE–NATO z 8 lipca 2016 oraz 10 lipca 2018 roku, podpisane odpowiednio w Warszawie i Brukseli przez Donalda Tuska, Jeana-Clauda Junckera oraz Jensa Stoltenberga. Deklaracja warszawska w zakresie realizacji celów współpracy dwustronnej UE–NATO nawiązywała do koncepcji strategicznej NATO, przyjętej 19-20 listopada 2010 roku w Lizbonie; programu na rzecz podniesienia gotowości bojowej NATO uchwalonego 4-5 września 2014 roku w Newport; globalnej strategii UE z 28 czerwca 2016 roku oraz decyzji szefów państw lub rządów NATO przyjętych 8-9 lipca 2016 roku w Warszawie. Wyznaczała ona również osiem strategicznych obszarów ścisłej współpracy między UE a NATO, spośród których cztery dotyczyły już wcześniej realizowanych projektów, jak koordynacja działań w dziedzinie zarządzania kryzysowego, wspólne ćwiczenia i szkolenia, współpraca w dziedzinie przemysłów obronnych i badań nad obronnością, komunikacja strategiczna⁴⁰, a kolejne cztery odnosiły się do nowych wyzwań i zagrożeń, jak wojna hybrydowa i dezinformacyjna, współpraca operacyjna na Morzu Śródziemnym w celu zwalczania kryzysu migracyjnego UE, bezpieczeństwo cybernetyczne oraz umacnianie zdolności obronnych NATO na flance wschodniej i południowej. Z jednej strony deklaracja ta stwarzała realne przesłanki do wzmocnienia synergii pomiędzy Unią Europejską a NATO, z drugiej zaś potwierdzała dotychczasowy podział ról międzynarodowych między obu organizacjami w systemie euroatlantyckim, czyli wyłączną odpowiedzialność NATO za działania operacyjne w razie konfliktu militarnego w Europie oraz koordynowanie współpracy Paktu Północnoatlantyckiego i Unii w dziedzinie reagowania kryzysowego w okresie pokoju⁴¹.

Deklaracja brukselska zapowiadała skoncentrowanie współpracy między UE a NATO m.in. na mobilności wojskowej, cyberbezpieczeństwie, zagrożeniach hybrydowych oraz walce z terroryzmem, co korespondowało z założeniami globalnej

⁴⁰ Ten obszar miał obejmować m.in. współpracę informacyjną w zakresie nowych wyzwań i zagrożeń, w tym zagrożeń terrorystycznych.

⁴¹ *Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization*, Warsaw, 8 VII 2016, [online] <https://www.consilium.europa.eu/media/21481/nato-eu-declaration-8-july-en-final.pdf>, 28 IX 2022.

strategii UE z 2016 roku. Wspólnym mianownikiem obu deklaracji było potwierdzenie dotychczasowego podziału ról międzynarodowych między NATO a UE, zgodnie z którym Unia Europejska winna się zajmować zarządzaniem kryzysowym, NATO zaś powinno odpowiadać za operacje militarne oraz gwarantować parasol atomowy nad UE⁴². Jednakże w deklaracji brukselskiej – w odróżnieniu od deklaracji warszawskiej – przedstawiciele NATO, w tym USA, po raz pierwszy *expressis verbis* przyznali, że rozwój WPBiO służyć może także wzmocnieniu transatlantyckiego bezpieczeństwa, oraz wsparli reformę WPBiO przewidzianą w globalnej strategii UE i jej dokumentach implementacyjnych⁴³.

Należy podkreślić, że agresja Rosji na Ukrainę oraz wojna rosyjsko-ukraińska w 2022 roku bardzo boleśnie zweryfikowały dążenia niektórych państw członkowskich Unii Europejskiej, zwłaszcza Francji i Niemiec, do ustanowienia autonomii strategicznej Unii rozumianej jako próba wzmocnienia pozycji międzynarodowej UE wobec NATO⁴⁴. Wydarzenia te doprowadziły bowiem nie tylko do osłabienia pozycji

⁴² W tym sensie obydwie deklaracje nawiązywały do porozumień Berlin plus NATO–UE z 12 i 17 marca 2003 roku, pozwalających Unii korzystać z zasobów wojskowych, zdolności planistycznych i systemów dowodzenia NATO misjami wojskowymi UE. Por. *The NATO–EU Strategic Partnership*, Brussels 2007, [online] <https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>, 28 IX 2022, s. 4-5.

⁴³ *Joint Declaration on EU–NATO Cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization*, Brussels, 10 VII 2018, [online] https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf, 28 IX 2022. Należy jednak podkreślić, że wobec niektórych projektów UE, np. PESCO, koncerny zbrojeniowe USA, a nawet niektórzy politycy amerykańscy wyrażali wątpliwości z powodów finansowo-biznesowych.

⁴⁴ Jaskrawym wyrazem tych dążeń były następujące propozycje prezydenta Emmanuel Macrona zgłaszane w latach 2017–2020; po pierwsze, 26 września 2017 roku podczas wykładu na Uniwersytecie w Sorbonie francuski prezydent zaproponował ustanowienie Europejskiej Inicjatywy Interwencyjnej (EI2) jako wspólnego projektu wojskowego państw europejskich, zmierzającego do zbudowania *europiejskiej autonomii strategicznej* pod egidą Francji. Pozytywnie na propozycję Macrona odpowiedziało najpierw dziewięć państw europejskich (Niemcy, Wielka Brytania, Belgia, Holandia, Dania, Finlandia, Estonia, Hiszpania, Portugalia), a potem trzy dalsze kraje (Norwegia, Szwecja i Włochy). Ostatecznie w 2018 roku powstała EI2, ale jako projekt realizowany poza strukturami NATO i UE. Po drugie, 25 maja 2018 roku podczas obrad Międzynarodowego Forum Ekonomicznego w Petersburgu Macron zgłosił projekt zbudowania bliżej nieokreślonej struktury militarnej z udziałem Unii Europejskiej, Francji (sic) i Rosji, która *pozwoliłaby nam iść naprzód w atmosferze zaufania*. Podczas tego samego wystąpienia francuski prezydent sformułował także kuriozalną tezę, jakoby błędem *ostatnich 20 lat* było to, że *my w NATO nie w pełni wywiązaliśmy się ze wszystkich zobowiązań, które podjęliśmy, a to wywołało całkiem uzasadnione obawy ze strony Rosji*. Po trzecie, 7 listopada 2019 roku Macron w wywiadzie dla „The Economist” mówił o *śmierci mózgowej NATO*, a 30 marca 2020 roku stwierdził, że rozszerzenie NATO oraz rozwój jego infrastruktury wojskowej w pobliżu granic z Rosją nie powinny być obecnie priorytetem dla sojuszu, gdyż mogłoby to doprowadzić do eskalacji konfliktu. Na temat EI2 por. J.J. Węc, *The European Union at a Historic Turning Point. Current Challenges and Scenarios of Overcoming Them*, [w:] *European Integration – Polish Perspective*, red. Z. Czachór, T.G. Grosse, W. Paruch, Warszawa 2020, s. 172–173. Krytykę projektu EI2 por. K. Miszczak, *Armia Europejska...*, s. 329–335. Na temat pozostałych propozycji francuskiego prezydenta por. A.K. Olech, *Ryzykowna gra Emmanuel Macrona i stosunki francusko-rosyjskie*, Instytut Nowej Europy, 30 III 2020, [online] <https://ine.org.pl/ryzykowna-gra-emmanuel-macrona-i-stosunki-francusko-rosyjskie>, 28 IX 2022;

międzynarodowej Niemiec i Francji, ale przede wszystkim uwidoczniły słabość, a nawet bezradność strategiczną Unii. Skłoniły one również m.in. Niemcy do „uświadczenia sobie” zagrożeń geopolitycznych ze strony agresywnej Rosji, a w ślad za tym do podjęcia decyzji o reorientacji swojej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (*Zeitenwende*) oraz zwiększeniu budżetu obronnego RFN⁴⁵. Niemal wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej w pełnej desperacji zwróciły się do USA i NATO, a nie do UE, z prośbą o wzmocnienie swojej obrony. Natomiast Finlandia i Szwecja 18 maja 2022 roku złożyły wnioski akcesyjne do Paktu Północnoatlantyckiego w siedzibie NATO w Brukseli, z kolei 1 czerwca tegoż roku społeczeństwo Danii większością 66,9% głosów opowiedziało się za zniesieniem klauzuli *opt-out* w WPBiO, co oznaczało, że odtąd państwo to będzie uczestniczyć w projektach realizowanych w tym obszarze⁴⁶. Po tych doświadczeniach stało się jasne, że każdy projekt autonomii strategicznej Unii, również ten omawiany niżej, winien zakładać umocnienie pozycji międzynarodowej UE oraz jej zdolności do podejmowania zdecydowanych działań w odpowiedzi na kryzysy międzynarodowe, ale tylko wspólnie albo w porozumieniu

P. Taylor, *Macron chce, by Europa uniezależniła się od Ameryki w kwestiach obrony, ale Europa go nie słucha*, 26 V 2022, [online] <https://wiadomosci.onet.pl/politico/macron-chce-by-europa-uniezależniła-sie-od-ameryki-ale-nikt-go-nie-słucha/trc2dtv>, 28 IX 2022. Ocenę inicjatyw dyplomatycznych Polski, Niemiec i Francji w sprawie rozwiązania konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w latach 2013-2021 por. J.J. Węc, *Polska, Niemcy i Francja wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w latach 2013-2021. Analiza krytyczna*, [w:] *Współpraca Polski, Niemiec i Francji w ramach Trójkąta Weimarskiego (1991-2021)*, red. J.M. Fiszer, Warszawa 2022, s. 142-160.

⁴⁵ Dnia 27 lutego 2022 r. kanclerz Olaf Scholz w wystąpieniu w Bundestagu nazwał agresję Rosji na Ukrainę punktem zwrotnym (*Zeitenwende*) w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa RFN. W ślad za tym zaproponował m.in. radykalne zwiększenie wydatków na zbrojenia, por. *Deutscher Bundestag, Stenographischer Bericht. 20. Wahlperiode. 19 Sitzung, Berlin, Sonntag, den 27. Februar 2022*, s. 1350-1355, [online] <https://dsrserver.bundestag.de/btp/20/20019.pdf>, 28 IX 2022; G. Ismar, H. Monath, *100-Milliarden-Projekt für „Zeitenwende“: Scholz' Sondervermögen steht – was geplant ist und wo die Ampel nachgeben musste*, „Tagesspiegel“, 30 V 2022, [online] <https://www.tagesspiegel.de/politik/scholz-sondervermoegen-steht--was-geplant-ist-und-wo-die-ampel-nachgeben-musste-4334371.html>, 28 IX 2022.

⁴⁶ D. Szacawa, *Finlandia i Szwecja składają wnioski o członkostwo w NATO*, „Komentarze IEŚ”, nr 609 (121/2022), 26 V 2022, [online] <https://ies.lublin.pl/komentarze/finlandia-i-szwecja-skladaja-wnioski-o-czlonkostwo-w-nato/>. Zastrzeżenie o nieuczestniczeniu Danii w WPBiO zostało wprowadzone na mocy międzyrządowego porozumienia zawartego pomiędzy Danią i pozostałymi państwami członkowskimi Wspólnot Europejskich w grudniu 1992 roku w Edynburgu na marginesie posiedzenia Rady Europejskiej. W porozumieniu edynburskim Dania uzyskała cztery klauzule *opt-out* z traktatu z Maastricht po tym, jak wcześniej w tym samym roku traktat ten został odrzucony w referendum. Wyłączenia te dotyczyły Unii Gospodarczej i Walutowej oraz strefy euro, WPBiO, polityk odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej oraz obywatelstwa UE (obywatelstwo UE nie zastępuje obywatelstwa krajowego). Dzięki porozumieniu edynburskiemu Duńczycy zaakceptowali traktat z Maastricht w drugim referendum w 1993 roku. Por. *Denmark and the Treaty on European Union*, „Official Journal of the European Union” C, 1992, nr 348, s. 1; *Referendum w Danii w sprawie dołączenia do unijnej polityki obronnej*, Razy Dzisiaj, 1 VI 2022, [online] <https://razydzisiaj.pl/aktualnosci/referendum-w-danii-w-sprawie-dolaczenia-do-unijnej-polityki-obronnej>, 28 IX 2022; *Duńczycy za współpracą obronną w ramach Unii Europejskiej*, TVN24, 2 V 2022, [online] <https://tvn24.pl/swiat/dania-mieszkancy-za-wspolpraca-obronna-w-ramach-unii-europejskiej-wyniki-referendum-5735526>, 28 IX 2022.

z NATO. Autonomia ta powinna wzmacniać system bezpieczeństwa euroatlantyckiego, a nie prowadzić do konkurowania z Paktem.

V. STRATEGICZNY KOMPAS NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY DLA UNII EUROPEJSKIEJ JAKO KONCEPCJA AUTONOMII STRATEGICZNEJ UE

Prace koncepcyjne nad długofalowymi kierunkami działań w WPBiO zostały zainicjowane przez prezydencję niemiecką w drugiej połowie 2020 roku i nazwane Strategicznym kompasem UE. Projekt tego dokumentu został opracowany przez EEAS oraz agencje bezpieczeństwa państw członkowskich Unii Europejskiej. W dniu 21 marca 2022 roku uchwaliła go Rada do Spraw Zagranicznych pod nazwą *Strategicznego Kompas na rzecz Bezpieczeństwa i Obrony dla Unii Europejskiej*⁴⁷. Trzy dni później dokument ten przyjęła Rada Europejska⁴⁸. Pierwsza jego wersja została przedstawiona na forum Rady do Spraw Zagranicznych przez wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa Josepha Borrelli już w listopadzie 2021 roku, a kolejne wersje omawiano w lutym i marcu 2022 roku, uwzględniając m.in. nową sytuację geostrategiczną spowodowaną agresją Rosji na Ukrainę⁴⁹. Celem długofalowym Strategicznego kompasu winno być osiągnięcie autonomii strategicznej przez Unię Europejską do końca 2030 roku. Cele krótkofalowe miały natomiast polegać na realizacji do końca 2025 roku następujących zadań priorytetowych: (1) szybsze i bardziej zdecydowane działania UE w sytuacjach kryzysowych; (2) zabezpieczenie UE przed szybko zmieniającymi się zagrożeniami; (3) inwestowanie w potrzebne możliwości i technologie; (4) współpraca UE z partnerami multilateralnymi i bilateralnymi⁵⁰. Strategiczny kompas zawierał łącznie ponad 80 konkretnych działań z jasno określonymi terminami realizacji, spośród których 51 miałyby zostać wdrożonych do końca 2022 roku⁵¹.

W ramach pierwszego celu krótkofalowego państwa członkowskie UE, uczestniczące w WPBiO, winny już w 2022 roku podpisać umowę o ustanowieniu EU RDC do końca 2025 roku. Natomiast do końca 2022 roku należałoby również uzgodnić wspólne scenariusze operacyjne⁵², a w 2023 roku rozpocząć regularne ćwiczenia taktyczne na lądzie i na morzu w celu wzmocnienia mobilności wojskowej oraz interoperacyjności. Pod koniec 2025 roku EU RDC winny osiągnąć zdolność operacyjną. Miałyby one

⁴⁷ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 1-47.

⁴⁸ *Posiedzenie Rady Europejskiej w Brukseli, 24-25 marca 2022 r., Konkluzje prezydencji*, Bruksela, 25 III 2022, EUCO 1/22, s. 3-4.

⁴⁹ *Questions and Answers: A Background for the Strategic Compass*, Brussels, 21 III 2022, [online] https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-background-strategic-compass_en.

⁵⁰ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 3-4; *Questions and Answers...*

⁵¹ *Foreign Affairs Council (Defence)...*

⁵² Początkowo scenariusze operacyjne miały się koncentrować na operacjach ratowniczych i ewakuacyjnych oraz wstępnej fazie operacji stabilizacyjnych, por. Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas...*, s. 14.

się składać maksymalnie z 5 tys. żołnierzy, w tym z modułów lądowych, powietrznych i morskich, ale także komponentów cybernetycznych i kosmicznych. Poza utworzeniem EU RDC Unia Europejska winna rozbudować tzw. strategiczne czynniki wspomagające (*strategic enablers*), w tym m.in. strategiczny transport powietrzny, ochronę sił, łączność opartą na przestrzeni kosmicznej, środki medyczne oraz zdolności do cyberobrony⁵³. Autorzy analizowanego dokumentu zalecali również uelastyczenie procesu podejmowania decyzji w zakresie przygotowania i ekspedycji EU RDC poza obszar Unii Europejskiej, ale *bez narażania na szwank [...] politycznej i finansowej solidarności UE*⁵⁴. Mechanizm decyzyjny miałby się opierać na przepisach art. 31 ust. 1 TUE (procedura konstruktywnego wstrzymania się od głosu) oraz postanowieniach art. 44 TUE, które umożliwiają zawiązywanie koalicji chętnych w celu przeprowadzenia operacji wojskowych pod nadzorem Rady Unii Europejskiej, co oznaczałoby jego istotne uelastyczenie. Przepisy implementacyjne do art. 44 TUE winny zostać uchwalone do końca 2023 roku⁵⁵.

W sensie strukturalnym EU RDC, jako siły interwencyjne UE, miałyby się składać z istniejących już od kilkunastu lat, ale nieco zmodyfikowanych EUBGs oraz jednostek wojskowych oddawanych przez państwa członkowskie do dyspozycji tej organizacji. Modyfikacja EUBGs powinna doprowadzić do *stworzenia solidniejszego i bardziej elastycznego instrumentu, na przykład poprzez dostosowane do istniejących potrzeb pakiety sił, obejmujące komponenty lądowe, morskie i powietrzne, różne poziomy gotowości operacyjnej i dłuższe okresy gotowości*⁵⁶. Zmodyfikowane EUBGs oraz siły zbrojne państw członkowskich oddane do dyspozycji UE miałyby działać oddzielnie lub wspólnie w zależności od rodzaju konfliktu lub sytuacji kryzysowej. EU RDC byłyby przeznaczone do przeprowadzania nie tylko misji wojskowych, jak dotychczasowe PT czy EUBGs, ale również – co stanowiło niewątpliwie *novum* – do podejmowania operacji militarnych w *nieprzyjaznym środowisku*, w którym *nie obowiązuje zakaz wstępu*⁵⁷. Byłyby one szybko rozmieszczane w odpowiedzi na *różne bezpośrednie zagrożenia i sytuacje kryzysowe na wszystkich etapach konfliktu*⁵⁸, *począwszy od wstępnego wkroczenia, poprzez wzmocnienie lub jako siły rezerwowe do zabezpieczenia wyjścia z kryzysu*⁵⁹. W ślad za tym należałoby precyzyjnie określić kryteria wspólnego finansowania oraz w istotny

⁵³ *European Union Rapid Deployment Capacity*, III 2022, s. 1, [online] https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2022-03-21_eu-rapid-deployment-capacity.pdf, 28 IX 2022.

⁵⁴ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 14.

⁵⁵ *Tamże*, s. 14, 19.

⁵⁶ *Tamże*, s. 14. W ramach istniejących dotąd grup bojowych UE „pakiet” BG składał się z następujących elementów: (1) dowództwa sił, (2) właściwej BG (batalion piechoty, pododdziały wsparcia bojowego oraz pododdziały zabezpieczenia logistycznego, medycznego i innego), a także komponentów wspierających i zabezpieczających na poziomie operacyjnym i strategicznym (siły powietrzne, morskie, logistyczne oraz wojska specjalne). Por. A. Antczak-Barzan, *Grupy bojowe Unii Europejskiej niewykorzystaną szansą?*, „Kwartalnik Bellona” 2013, vol. 7, nr 3, s. 54-56.

⁵⁷ *Questions and Answers...*, s. 2.

⁵⁸ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 14.

⁵⁹ *Questions and Answers...*, s. 2.

sposób wzmocnić solidarność finansową państw członkowskich UE. Szczegółowe zadania, skład i aspekty finansowe miałyby zostać doprecyzowane do końca 2022 roku⁶⁰.

Siły interwencyjne UE *przeznaczone dla misji i operacji wojskowych* bez polegania na NATO miałyby pełnić dyżury bojowe na podstawie uzgodnionego do końca 2022 roku *rejestr cyklu rotacji*⁶¹. Dowództwo i kontrolę nad EU RDC sprawowałyby *wcześniej przygotowane krajowe sztaby dowództwa operacyjnego*⁶² lub Komórka Planowania i Prowadzenia Operacji Wojskowych (Military Planning and Conduct Capability – MPCC), gdy osiągnęłaby ona swoją pełną zdolność operacyjną⁶³. Do końca 2025 roku MPCC winna być *w stanie planować i prowadzić wszystkie misje wojskowe bez mandatu wykonawczego oraz dwie operacje z mandatem wykonawczym [...] na małą skalę lub jedną na średnią skalę, a także ćwiczenia taktyczne z wojskami*⁶⁴. Po 2025 roku MPCC miałyby uzyskać zdolność do prowadzenia *dotychczasowych misji bez mandatu wykonawczego i operacji z mandatem wykonawczym*⁶⁵.

W analizowanym dokumencie zalecano również, aby na potrzeby EU RDC w połowie 2023 roku podpisać nową umowę w zakresie cywilnego wymiaru WPBiO. Jej celem byłoby wzmocnienie Komórki Planowania i Prowadzenia Operacji Cywilnych (Civilian Planning and Conduct Capability – CPCC) oraz uzyskanie przez UE zdolności do rozmieszczania w ciągu 30 dni misji cywilnych *liczących 200 w pełni wyposażonych ekspertów* (np. w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych itd.)⁶⁶. Doce-

⁶⁰ *European Union Rapid...*

⁶¹ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 20.

⁶² Byłyby to np. narodowe dowództwa operacyjne istniejące dotąd w Niemczech (Poczdami), we Francji (Mont Valérien) i Włoszech (Rzym) oraz w Grecji (Larisa).

⁶³ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 14. Na mocy konkluzji politycznych Rady do Spraw Zagranicznych z 6 marca 2017 roku w Sztacie Wojskowym UE utworzono Komórkę Planowania i Prowadzenia Operacji Wojskowych, zajmującą się planowaniem operacyjnym na szczeblu strategicznym i prowadzeniem misji wojskowych bez mandatu wykonawczego. Koordynowała ona swoją działalność z istniejącą od 2007 roku Komórką Planowania i Prowadzenia Operacji Cywilnych oraz podlegała – podobnie jak ona – Komitetowi Politycznemu i Bezpieczeństwa UE. Funkcję dyrektora MPCC powierzono dyrektorowi wykonawczemu Sztabu Wojskowego UE. Por. Rada Unii Europejskiej, *Konkluzje Rady w sprawie postępów w realizacji globalnej strategii...*, s. 3-4.

⁶⁴ Misje wojskowe bez mandatu wykonawczego (*non-executive military missions*) to misje wspierające państwo gospodarza, pełniące jedynie rolę doradczą (są to operacje niebojowe, np. szkoleniowe). Misje wojskowe z mandatem wykonawczym (*executive military missions*) to misje zajmujące się przywracaniem pokoju i stabilizacją po konflikcie zbrojnym, a nawet misje bojowe biorące udział w konflikcie zbrojnym (operacje bojowe). Por. *Decyzja Rady (UE) 2017/971 z dnia 8 czerwca 2017 r. określająca uzgodnienia dotyczące planowania i prowadzenia misji wojskowych UE w dziedzinie WPBiO bez mandatu wykonawczego oraz zmieniająca decyzje 2010/96/WPZiB w sprawie misji wojskowej Unii Europejskiej mającej na celu przyczynienie się do szkolenia somalijskich sił bezpieczeństwa, 2013/34/WPZiB w sprawie misji wojskowej Unii Europejskiej mającej na celu przyczynienie się do szkolenia malijskich sił zbrojnych (EUTM Mali) i (WPZiB) 2016/610 w sprawie szkoleniowej misji wojskowej Unii Europejskiej w dziedzinie WPBiO w Republice Środkowoafrykańskiej (EUTM RCA)*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2017, nr 146, s. 133-138.

⁶⁵ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 19. Dotychczas MPCC mogła realizować tylko misje wojskowe bez mandatu wykonawczego, por. *Decyzja Rady (UE) 2017/971...*, s. 133-138.

⁶⁶ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 20.

lowo winno dojść do ustanowienia Wspólnej Komórki do spraw Koordynacji Wsparcia, sprawującej nadzór nad wszystkimi operacjami wojskowymi i cywilnymi UE. EU RDC miałyby [także – J.J.W.] *w pełni korzystać z Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju*⁶⁷.

Istotą drugiego celu krótkofalowego, czyli zabezpieczenia przed szybko zmieniającymi się zagrożeniami, było wzmocnienie przez państwa UE do końca 2025 roku Pojedynczej Komórki Analiz Wywiadowczych (Single Intelligence Analysis Capabilities – SIAC) oraz Centrum Satelitarnego UE w celu zwiększenia efektywności systemu wczesnego ostrzegania, obrazu wywiadowczego i bezpiecznej komunikacji. Strategiczny kompas nie dawał jednak odpowiedzi na pytanie, czy SIAC przejmie część działań operacyjnych państw członkowskich, czy też będzie nadal się zajmować jedynie analizą strategicznych danych wywiadowczych dostarczanych przez cywilne i wojskowe służby wywiadowcze oraz służby bezpieczeństwa państw członkowskich. Do końca 2022 roku należałoby również opracować *zestaw instrumentów do przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym i ustanowić zespoły reagowania, łącząc w ten sposób różne instrumenty wykrywania szerokiego zakresu zagrożeń hybrydowych i radzenia sobie z nimi*. Unia Europejska winna *nadal pracować nad zestawem narzędzi dla dyplomacji cyfrowej i ustanowić politykę UE w zakresie cyberobrony, by lepiej przygotować się na cyberataki i skuteczniej na nie reagować*. Do tego samego czasu należałoby także ustanowić instrumenty służące *przeciwdziałaniu zagranicznym manipulacjom informacjami i ingerencjom w informację*⁶⁸. Natomiast do końca 2023 roku powinna zostać opracowana strategia kosmiczna UE na rzecz bezpieczeństwa i obrony, a dokładnie dwa lata później – zmodyfikowana aktualna strategia bezpieczeństwa morskiego w celu zwiększenia roli UE jako gwaranta bezpieczeństwa morskiego⁶⁹. Wreszcie do tego samego terminu Unia Europejska winna również wzmocnić działania na rzecz rozbrojenia, nieprolifracji oraz ograniczenia i kontroli zbrojeń⁷⁰.

Trzeci cel krótkofalowy, czyli inwestowanie w potrzebne możliwości i technologie, zobowiązywał państwa członkowskie do *znacznego zwiększenia wydatków na obronność* w celu wzmocnienia zdolności cywilnych i wojskowych UE na lądzie, na morzu, w powietrzu, w cyberprzestrzeni oraz w przestrzeni kosmicznej; rozbudowy bazy technologiczno-przemysłowej sektora obronnego oraz rozwoju innowacji technologicznych w dziedzinie obronności z wykorzystaniem PESCO oraz EDF⁷¹. W ślad za tym

⁶⁷ Taż, „Strategiczny kompas”: *większe bezpieczeństwo i skuteczniejsza obrona UE w najbliższej dekadzie*, komunikat prasowy, Bruksela, 21 III 2022, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, 28 IX 2022.

⁶⁸ *Questions and Answers...*, s. 3; Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 27-28.

⁶⁹ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 28.

⁷⁰ W tym także skłonić państwa o największym potencjale jądrowym do zmniejszenia ich arsenałów *po wygaśnięciu układu New START*, por. *tamże*, s. 29. Chodzi o przedłużenie układu o ograniczeniu zbrojeń strategicznych New-START lub START-3 (ros.), który w 2021 roku USA oraz Rosja prolongowały na okres pięciu lat; por. W. Rodkiewicz, *Rosja uzyskuje przedłużenie układu START-3*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 4 II 2021, [online] <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-02-04/rosja-uzyskuje-przedluzenie-ukladu-start-3>.

⁷¹ *Questions and Answers...*, s. 4; Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 30-38.

do końca 2025 roku winna zostać zrealizowana 1/3 spośród 60 wspomnianych wyżej projektów PESCO, a także powinny być zwiększone nakłady finansowe na EDF, m.in. przez ułatwienie dostępu dla przemysłu obronnego do prywatnego finansowania oraz środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego (European Investment Bank – EIB)⁷². Rządy państw członkowskich zapowiedziały również zintensyfikowanie prac nad rozwojem i pozyskaniem *niezbędnych elementów strategicznych, takich jak transport powietrzny, tankowanie w powietrzu, śmigłowce, wywiad, obserwacja i rozpoznanie*, co winno umożliwić prowadzenie pełnego zakresu misji i operacji, w tym wykorzystania EU RDC, a także poinformowały o budowie nowych zdolności strategicznych, takich jak: morskie platformy bezzałogowe, przyszłe systemy walki powietrznej i obrony powietrznej, platformy do obserwacji Ziemi, komunikacji i nawigacji oparte na przestrzeni kosmicznej, główne platformy lądowe i związane z nimi systemy logistyczne, zwłaszcza główne czołgi bojowe, a także platformy cybernetyczne. Nowe zdolności technologiczne winny pozostać *w rękach państw członkowskich* i nadal być *wykorzystywane w ramach struktur krajowych, ale także różnych struktur wielonarodowych, w tym NATO i ONZ*⁷³.

W ramach czwartego celu krótkofalowego państwa członkowskie zobowiązały się do (1) zacieśnienia współpracy z multilateralnymi partnerami strategicznymi, takimi jak: NATO i ONZ, ale także z partnerami regionalnymi, w szczególności z OBWE, Unią Afrykańską i Stowarzyszeniem Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN); (2) rozwijania kooperacji z bilateralnymi partnerami strategicznymi, takimi jak: USA, Kanada, Wielka Brytania, Norwegia czy Japonia; a także (3) pogłębiania partnerstwa z Bałkanami Zachodnimi, państwami wschodniego i południowego sąsiedztwa UE, Afryką, regionem Indo-Pacyfiku oraz Ameryką Łacińską⁷⁴.

Należy podkreślić, że *Strategiczny Kompas na rzecz Bezpieczeństwa i Obrony dla Unii Europejskiej* z 2022 roku zawierał sześć innowacji w porównaniu z celami operacyjnymi UE 2003 oraz 2010. Pierwszą z nich była zapowiedź, że EU RDC będą odpowiedzialne zarówno za reagowanie kryzysowe, jak i działania operacyjne, w tym udział w konfliktach zbrojnych w regionach, w których *nie obowiązuje zakaz wstępu*. O ile zatem dotychczasowe operacje wojskowe dość rzadko miały charakter bojowy⁷⁵, o tyle odtąd – co do zasady – mogły wspierać państwo gospodarza w utrzymaniu bezpieczeństwa, a nawet uczestniczyć w konfliktach zbrojnych. Drugą innowacją była decyzja o ustanowieniu tzw. strategicznych czynników wspomagających, w tym m.in. własnego strategicznego transportu powietrznego wraz z tankowaniem w powietrzu⁷⁶, a także wspomnianych wyżej nowych zdolności strategicznych. Trzecia zmiana polegała na wprowadzeniu nowych zasad planowania, opartych na scenariuszach oraz

⁷² Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 37.

⁷³ *Questions and Answers...*, s. 5.

⁷⁴ *Tamże*, s. 6; Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 39-46.

⁷⁵ Por. *EU Missions and Operations: EU Common Security and Defence Policy (CSDP)*, B2UE Consulting, 14 XII 2020, [online] <https://www.b2eu-consulting.eu/news-detail/eu-missions-and-operations-eu-common-security-and-defence-policy-csdp>, 28 IX 2022.

⁷⁶ Czego dotychczas UE bardzo brakowało, a chcąc wysłać zwłaszcza misje wojskowe w rejon konfliktu, musiała korzystać z transportu strategicznego państw trzecich.

regularnych ćwiczeniach sił szybkiego reagowania. Czwartą innowacją było – bardziej elastyczne niż dotąd – podejmowanie decyzji w WPBiO, w szczególności w zakresie wykorzystania EU RDC. Piąta zmiana polegała na wzmocnieniu obu komórek planowania operacyjnego, przy czym MPCC uzyskiwała po raz pierwszy prawo do planowania, prowadzenia i dowodzenia operacjami z mandatem wykonawczym. Ponadto *Strategiczny kompas* był kolejnym dokumentem wskazującym na dwa ważne uwarunkowania prawne: (1) podkreślał on znaczenie zobowiązań UE wynikających z art. 42 ust. 7 TUE (klauszula sojusznicza) oraz art. 222 TFUE (klauszula solidarności); (2) kładł nacisk na utrzymanie dotychczasowych relacji UE z NATO. EU RDC w żadnym razie nie mogły zastąpić NATO, lecz jedynie uzupełniać jego działania w dziedzinie reagowania kryzysowego oraz w konfliktach zbrojnych. Pakt Północnoatlantycki pozostawał zatem niezmiennie podstawą zbiorowej obrony UE wraz ze swoim parasolem atomowym⁷⁷. Szósta innowacja polegała na tym, że projekt ten po raz pierwszy wskazywał na Rosję i ChRL jako główne zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa⁷⁸.

Mimo tytułu innowacji *Strategiczny kompas na rzecz Bezpieczeństwa i Obrony dla Unii Europejskiej* nie wypełniał wszystkich kryteriów pełnej autonomii strategicznej, rozumianej jako ścisła współpraca polityczna (strategia/doktryna), operacyjna (zdolności wojskowe) oraz militarno-przemysłowa (wyposażenie wojskowe) wszystkich państw członkowskich Unii, w tym także państw neutralnych lub prowadzących politykę neutralności. Te ostatnie musiałyby w związku z tym dostosować swoje doktryny obronne do doktryny armii europejskiej⁷⁹. Stanowisko poszczególnych państw członkowskich UE wobec Strategicznego kompasu było zróżnicowane. Jego założenia i cele najbardziej wspierały Niemcy, Francja, Włochy i Holandia, ale wątpliwości wyrażały m.in. Czechy i Austria⁸⁰. Należy podkreślić, że warunkiem powodzenia projektu będzie niewątpliwie pozyskanie dla jego realizacji jak największej liczby państw członkowskich UE, w tym także 11 państw Europy Środkowej. Inaczej może on podzielić los Celu

⁷⁷ Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz...*, s. 17.

⁷⁸ *Tamże*, s. 5-7, 9-11, 18, 42.

⁷⁹ Definicję pełnej autonomii strategicznej UE zob. w: K. Miszczak, *Armia Europejska...*, s. 374-375.

⁸⁰ A. Zachova, *Obronność: Strategiczny kompas UE narusza kompetencje państw członkowskich?*, przeł. A. Krzysztozek, Euractiv.pl, 19 XI 2021, [online] <https://www.euractiv.pl/section/institucje-ue/news/parlament-europejskiczeczy-unia-europejska-kompas-strategiczny-borrell-obronnosc-bezpieczenstwo-migracje-granice/>, 28 IX 2022. A. Brzozowski, *Nowa strategia wojskowa UE: Europa będzie lepiej przygotowana na kryzysy?*, przeł. P. Borowska, Euractiv.pl, 10 XI 2021, [online] <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/unia-europejska-kompas-strategiczny-bezpieczenstwo-obrona-autonomia-strategiczna-cyberbezpieczenstwo-rosja-chiny-zagrozenia-hybrydowe-zdolnosc-szybkiego-reagowania-wojsko/>, 28 IX 2022. D. Moliński, *Unia Europejska chce mieć siły szybkiego reagowania i podaje termin. „Kompas strategiczny”*, Next. Gazeta.pl, 17 XI 2021, [online] <https://next.gazeta.pl/next/7,151003,27816401,unia-europejska-chce-miec-sily-szybkiego-reagowania-i-podaje.html>, 28 IX 2022. J. Borrell, *Strategiczny Kompas dla Europy*, Project Syndicate, 12 XI 2021, [online] <https://www.project-syndicate.org/commentary/eu-strategic-compass-by-josep-borrell-2021-11/polish>, 28 IX 2022.

operacyjnego 2003 w sprawie ustanowienia Sił Szybkiego Reagowania lub Celu operacyjnego 2010 w sprawie ustanowienia BGs⁸¹.

VI. KONKLUZJE

Analiza dostępnego materiału źródłowego potwierdziła obydwie hipotezy badawcze sformułowane w tej pracy. Jeśli w wyniku reformy WPBiO dojdzie do ustanowienia EU RDC oraz osiągnięcia przez nie zdolności operacyjnej w 2025 roku, pomoże to znacząco umocnić pozycję UE na arenie międzynarodowej (hipoteza 1). Jednakże autonomii strategicznej Unii Europejskiej nie należy rozumieć jako chęci wzmocnienia pozycji międzynarodowej Unii w stosunku do NATO, jak chciały tego w ostatnich latach niektóre państwa UE, zwłaszcza Francja i Niemcy, lecz jedynie jako sposób na wniesienie przez UE istotnego wkładu w umocnienie systemu bezpieczeństwa euroatlantyckiego (hipoteza 2). W wyniku dotychczasowego procesu implementacji globalnej strategii z 2016 roku udało się Unii Europejskiej osiągnąć – i to jest odpowiedź na pierwsze pytanie badawcze – znaczące postępy we współpracy zbrojeniowej (PADR, EDIDP, EDF), współpracy wojskowo-technicznej (PESCO) oraz w kooperacji z państwami partnerskimi (EPF). Po agresji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 roku oraz w obliczu masowych zbrodni wojennych, zbrodni przeciw ludzkości, a być może nawet zbrodni ludobójstwa popełnianych przez Rosję w tym państwie, UE po raz pierwszy w swojej historii postanowiła sfinansować z własnych środków dostawę broni i sprzętu wojskowego dla państwa trzeciego (Ukrainy). Realizacja nowych projektów – i to jest odpowiedź na drugie pytanie badawcze – nie miała negatywnego wpływu na relacje UE–NATO, a agresja Rosji na Ukrainę jeszcze bardziej te relacje zacieśniła. Ponadto państwa NATO, w tym USA, traktowały te projekty jako dopełnienie współpracy euroatlantyckiej, co było zgodne z postanowieniami wspólnej deklaracji UE–NATO z 2018 roku. Jej przełomowe znaczenie polegało przecież na tym, że państwa NATO, w tym USA, po raz pierwszy *expressis verbis* uznały w tym dokumencie, iż rozwój WPBiO wzmocni transatlantyckie bezpieczeństwo, a w ślad za tym wsparły reformę tejsze polityki. Warto jednak podkreślić, że początkowo niektóre amerykańskie koncerny zbrojeniowe zgłaszały wątpliwości, zwłaszcza wobec projektów PESCO, obawiając się konkurencji europejskich firm zbrojeniowych. Stanowisko państw członkowskich UE wobec realizacji wspomnianych wyżej projektów reformy WPBiO – i to jest odpowiedź na trzecie pytanie badawcze – było dotąd ambiwalentne. Państwa Europy Zachodniej w pełni uczestniczyły w realizacji projektów współpracy zbrojeniowej oraz wojskowo-technicznej, ale państwa Europy Środkowej podchodziły do nich z dużą rezerwą. Podobna linia podziału między państwa członkowskimi UE ukształtowała się wokół *Strategicznego kompasu na rzecz bezpieczeństwa i obrony dla Unii Europejskiej*. Najbardziej wspierały go Niemcy, Francja,

⁸¹ Warto także zauważyć, że w tej chwili stanowisko USA wobec projektu Strategicznego kompasu nie jest jeszcze jasne.

Włochy i Holandia, jednak wątpliwości wyrażały m.in. Czechy i Austria. Warunkiem powodzenia tego projektu będzie niewątpliwie pozyskanie dla jego realizacji jak największej liczby państw członkowskich UE, w tym państw Europy Środkowej. Inaczej może on podzielić los Celu operacyjnego 2003 w sprawie ustanowienia Sił Szybkiego Reagowania lub Celu operacyjnego 2010 dotyczącego utworzenia BGs. W tej chwili stanowisko USA wobec projektu Strategicznego kompasu nie jest jeszcze jasne. Warto jednak zauważyć, że ideę ustanowienia EPF oraz decyzję o dostawach broni i sprzętu wojskowego na Ukrainę poparły solidarnie wszystkie państwa członkowskie UE, co może być dobrym prognostykiem na przyszłość. Odpowiadając na czwarte pytanie badawcze, należy podkreślić, że mimo wskazanych wyżej osiągnięć dążenia Unii Europejskiej do uzyskania autonomii strategicznej w 2030 roku zostały zweryfikowane przez agresję Rosji na Ukrainę w 2022 roku. Potwierdziły one m.in. fakt, że przywództwo amerykańskie w systemie bezpieczeństwa euroatlantyckiego jest nieodzowne. Dlatego też doświadczenia Unii Europejskiej z agresji Rosji na Ukrainę oraz wojny rosyjsko-ukraińskiej w 2022 roku wskazują, że każdy projekt autonomii strategicznej Unii winien zakładać umocnienie pozycji międzynarodowej UE oraz jej zdolności do podejmowania zdecydowanych działań w odpowiedzi na kryzysy międzynarodowe, ale tylko wspólnie albo w porozumieniu z NATO, a autonomia ta powinna wzmacniać system bezpieczeństwa euroatlantyckiego, a nie prowadzić do konkurowania z Paktem.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

- Commission Decision of 19.3.2019 on the Financing of the „Preparatory Action on Defence Research” and the Adoption of the Work Programme for 2019*, Brussels, 19 III 2019, COM(2019) 1873 final.
- Declaration on PESCO Projects*, [online] <http://www.consilium.europa.eu/media/32020/draft-pesco-declaration-clean-10122017.pdf>.
- Decyzja Rady (UE) 2017/971 z dnia 8 czerwca 2017 r. określająca uzgodnienia dotyczące planowania i prowadzenia misji wojskowych UE w dziedzinie WPBiO bez mandatu wykonawczego oraz zmieniająca decyzje 2010/96/WPZiB w sprawie misji wojskowej Unii Europejskiej mającej na celu przyczynienie się do szkolenia somalijskich sił bezpieczeństwa, 2013/34/WPZiB w sprawie misji wojskowej Unii Europejskiej mającej na celu przyczynienie się do szkolenia malijskich sił zbrojnych (EUTM Mali) i (WPZiB) 2016/610 w sprawie szkoleniowej misji wojskowej Unii Europejskiej w dziedzinie WPBiO w Republice Środkowoafrykańskiej (EUTM RCA)*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2017, nr 146.
- Decyzja Rady (WPZiB) 2017/2315 z dnia 11 grudnia 2017 r. w sprawie ustanowienia stałej współpracy strukturalnej (PESCO) oraz ustalenia listy uczestniczących w niej państw członkowskich*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2017, nr 331.

- Decyzja Rady (WPZiB) 2021/509 z dnia 21 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju oraz uchylecia decyzji (WPZiB) 2015/528, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2021, nr 102.*
- Decyzja Rady (WPZiB) nr 2018/340 z dnia 6 marca 2018 r. ustanawiająca listę projektów do zrealizowania w ramach PESCO, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2018, nr 65.*
- Denmark and the Treaty on European Union, „Official Journal of the European Union” C, 1992, nr 348.*
- Deutscher Bundestag, Stenographischer Bericht. 20. Wahlperiode. 19 Sitzung, Berlin, Sonntag, den 27. Februar 2022, [online] <https://dserver.bundestag.de/btp/20/20019.pdf>.*
- European Union Rapid Deployment Capacity, III 2022, [online] https://www.eecas.europa.eu/sites/default/files/documents/2022-03-21_eu-rapid-deployment-capacity.pdf.*
- Europejski Instrument na rzecz Pokoju, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/european-peace-facility/>.*
- Foreign Affairs Council (Defence), 17 May 2022, Rada UE, [online] <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2022/05/17/>.*
- Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization, Warsaw, 8 VII 2016, [online] <https://www.consilium.europa.eu/media/21481/nato-eu-declaration-8-july-en-final.pdf>.*
- Joint Declaration on EU–NATO Cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization, Brussels, 10 VII 2018, [online] https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf.*
- Komisja Europejska, Dokument otwierający debatę na temat przyszłości europejskiej obronności, Bruksela, 7 VI 2017, COM(2017) 315 final.*
- Komisja Europejska, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski plan działań w sektorze obronnym, Bruksela, 30 XI 2016, COM(2016) 950 final.*
- Komisja Europejska, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Utworzenie Europejskiego Funduszu Obronnego, Bruksela, 7 VI 2017, COM(2017) 295 final.*
- Notification on Permanent Structured Cooperation (PESCO) to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, [online] <http://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf>.*
- Posiedzenie Rady Europejskiej w Brukseli, 24-25 marca 2022 r., Konkluzje prezydencji, Bruksela, 25 III 2022, EUCO 1/22.*
- Questions and Answers: A Background for the Strategic Compass, Brussels, 21 III 2022, [online] https://www.eecas.europa.eu/eecas/questions-and-answers-background-strategic-compass_en.*
- Rada Unii Europejskiej, Konkluzje Rady w sprawie globalnej strategii na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej, Luksemburg, 17 X 2016, 13202/16.*
- Rada Unii Europejskiej, Konkluzje Rady w sprawie postępów w realizacji globalnej strategii UE w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony, Bruksela, 6 III 2017, 6875/17.*

- Rada Unii Europejskiej, *Konkluzje Rady w sprawie przeglądu strategicznego PESCO 2020*, Bruksela, 20 XI 2020, 13188/20.
- Rada Unii Europejskiej, *Konkluzje Rady w sprawie realizacji globalnej strategii UE w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony*, Bruksela, 14 XI 2016, 14149/16.
- Rada Unii Europejskiej, *Pomoc UE dla Ukrainy: Rada uzgadnia dalszą pomoc w ramach Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju*, komunikat prasowy, Bruksela, 24 V 2022, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/05/24/eu-support-to-ukraine-council-agrees-on-further-increase-of-support-under-the-european-peace-facility/>.
- Rada Unii Europejskiej, *Strategiczny kompas na rzecz bezpieczeństwa i obrony dla Unii Europejskiej, która chroni swoich obywateli, swoje wartości i interesy oraz przyczynia się do międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa*, Bruksela, 21 III 2022, 7371/22.
- Rada Unii Europejskiej, „Strategiczny kompas”: większe bezpieczeństwo i skuteczniejsza obrona UE w najbliższej dekadzie, komunikat prasowy, Bruksela, 21 III 2022, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1092 z dnia 18 lipca 2018 r. ustanawiające europejski program rozwoju przemysłu obronnego mający na celu wspieranie konkurencyjności i zdolności innowacyjnych przemysłu obronnego Unii, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2018, nr 200.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/697 z dnia 29 kwietnia 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Obronny i uchylające rozporządzenie (UE) 2018/1092, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L, 2021, nr 170.
- The NATO–EU Strategic Partnership*, Brussels 2007, [online] <https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>.
- Wspólna wizja, wspólne działanie: silniejsza Europa. Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Bruksela, 28 VI 2016, <https://data.europa.eu/doi/10.2871/565395>.

Monografie, opracowania zbiorowe i artykuły

- Antczak-Barzan A., *Grupy bojowe Unii Europejskiej niewykorzystaną szansą?*, „Kwartalnik Belona” 2013, vol. 7, nr 3.
- Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polska – Europa – Świat. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Ziębie z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. J. Zając, A. Włodkowska-Bagan, M. Kaczmarski, Warszawa 2015.
- Bielecki T., *Efekt Putina. UE chce się poważnie dozbroić*, „Polityka”, 17 V 2022, [online] <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2166097,1,efekt-putina-ue-chce-sie-powaznie-dozbroic.read>.
- Borrell J., *Strategiczny Kompas dla Europy*, Project Syndicate, 12 XI 2021, [online] <https://www.project-syndicate.org/commentary/eu-strategic-compass-by-josep-borrell-2021-11/polish>.

- Brzozowski A., *Nowa strategia wojskowa UE: Europa będzie lepiej przygotowana na kryzysy?*, przeł. P. Borowska, Euractiv.pl, 10 XI 2021, [online] <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/unia-europejska-kompas-strategiczny-bezpieczenstwo-obrona-autonomia-strategiczna-cyberbezpieczenstwo-rosja-chiny-zagrozenia-hybrydowe-zdolnosc-szybkiego-reagowania-wojsko>.
- Ciupiński A., *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej. Geneza, rozwój, funkcjonowanie*, Warszawa 2013.
- Ciupiński A., *Zdolności wojskowe Unii Europejskiej. Perspektywy grup bojowych*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2014, nr 8, <https://doi.org/10.14746/rie.2014.8.8>.
- Czachór Z., *Europejska Strategia Bezpieczeństwa 2003-2008. Analiza politologiczna*, „Przegląd Politologiczny” 2010, vol. 15, nr 2.
- Dończycy za współpracą obronną w ramach Unii Europejskiej, TVN24, 2 VI 2022, [online] <https://tvn24.pl/swiat/dania-mieszkancy-za-wspolpraca-obronna-w-ramach-unii-europejskiej-wyniki-referendum-5735526>.
- EU Missions and Operations: EU Common Security and Defence Policy (CSDP), B2UE Consulting, 14 XII 2020, [online] <https://www.b2eu-consulting.eu/news-detail/eu-missions-and-operations-eu-common-security-and-defence-policy-csdp>.
- Gotkowska J., *Polityka bezpieczeństwa UE: w poszukiwaniu kompasu*, „Komentarze OSW”, nr 408, 17 IX 2021, [online] https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_408_0.pdf.
- Ismar G., Monath H., *100-Milliarden-Projekt für „Zeitenwende”: Scholz’ Sondervermögen steht – was geplant ist und wo die Ampel nachgeben musste*, „Tagesspiegel”, 30 V 2022, [online] <https://www.tagesspiegel.de/politik/scholz-sondervermogen-steht--was-geplant-ist-und-wo-die-ampel-nachgeben-musste-4334371.html>.
- Kalendarium: unijna współpraca w zakresie bezpieczeństwa i obrony, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/defence-security/defence-security-timeline/>.
- Lindstrom G., *Enter the EU Battlegroups*, Paris 2007.
- Manners I., *Normative Power Europe Reconsidered: Beyond the Crossroads*, „Journal of European Public Policy” 2006, vol. 13, nr 2, <https://doi.org/10.1080/13501760500451600>.
- Manners I., *Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?*, „Journal of Common Market Studies” 2002, vol. 40, nr 2, <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>.
- Misje cywilne Unii Europejskiej, red. B. Przybylska-Maszner, Poznań 2010.
- Miszczak K., *Armia Europejska. Strategiczne bezpieczeństwo militarne Unii Europejskiej*, Warszawa 2020.
- Moliński D., *Unia Europejska chce mieć siły szybkiego reagowania i podaje termin*. „Kompas strategiczny”, Next. Gazeta.pl, 17 XI 2021, [online] <https://next.gazeta.pl/next/7,151003,27816401,unia-europejska-chce-miec-sily-szybkiego-reagowania-i-podaje.html>.
- Nye J., *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, New York 1991.
- Olech A.K., *Ryzykowna gra Emmanuela Macrona i stosunki francusko-rosyjskie*, Instytut Nowej Europy, 30 III 2020, [online] <https://ine.org.pl/ryzykowna-gra-emmanuela-macrona-i-stosunki-francusko-rosyjskie>.

- Olszewski P., *Reforma strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej jako nowe otwarcie w relacjach transatlantycznych. Koncepcja i perspektywy*, [w:] *System euroatlantyczny w wielobiegunowym łańdźie międzynarodowym*, red. J.M. Fiszer, P. Olszewski, Warszawa 2013.
- Operacje wojskowe Unii Europejskiej w Afryce*, red. B. Przybylska-Maszner, Poznań 2014.
- Referendum w Danii w sprawie dołączenia do unijnej polityki obronnej*, Razy Dzisiaj, 1 VI 2022, [online] <https://razydzisiaj.pl/aktualnosci/referendum-w-danii-w-sprawie-dolaczenia-do-unijnej-polityki-obronnej>.
- Rodkiewicz W., *Rosja uzyskuje przedłużenie układu START-3*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 4 II 2021, [online] <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-02-04/rosja-uzyskuje-przedluzenie-ukladu-start-3>.
- Roszak M., Miłosz M., *Unia będzie dalej zbroić Ukrainę*, „Dziennik. Gazeta Prawna”, 14 IV 2022, [online] <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8401239,unia-europejska-bron-dla-ukrainy.html>.
- Szacawa D., *Finlandia i Szwecja składają wnioski o członkostwo w NATO*, „Komentarze IES”, nr 609 (121/2022), 26 V 2022, [online] <https://ies.lublin.pl/komentarze/finlandia-i-szwecja-skladaja-wnioski-o-czlonkostwo-w-nato/>.
- Taylor P., *Macron chce, by Europa uniezależniła się od Ameryki w kwestiach obrony, ale Europa go nie słucha*, 26 V 2022, [online] <https://wiadomosci.onet.pl/politico/macron-chce-by-europa-uniezaleznila-sie-od-ameryki-ale-nikt-go-nie-slucha/trc2dtv>.
- Węc J.J., *Debata nad nową strategią bezpieczeństwa zewnętrznego na forum instytucji i organów Unii Europejskiej w latach 2012-2015*, „Politeja” 2016, vol. 13, nr 2(41), <https://doi.org/10.12797/Politeja.13.2016.41.12>.
- Węc J.J., *Dynamika wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony po wejściu w życie traktatu lizbońskiego*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polska – Europa – Świat. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Ziębie z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. J. Zajac, A. Włodkowska-Bagan, M. Kaczmarek, Warszawa 2015.
- Węc J.J., *Polska, Niemcy i Francja wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w latach 2013-2021. Analiza krytyczna*, [w:] *Współpraca Polski, Niemiec i Francji w ramach Trójkąta Weimarskiego (1991-2021)*, red. J.M. Fiszer, Warszawa 2022.
- Węc J.J., *Reforma wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej w latach 2016-2017*, „Politeja” 2018, vol. 15, nr 3(54), <https://doi.org/10.12797/Politeja.15.2018.54.03>.
- Węc J.J., *The European Union at a Historic Turning Point. Current Challenges and Scenarios of Overcoming Them*, [w:] *European Integration – Polish Perspective*, red. Z. Czachór, T.G. Grosse, W. Paruch, Warszawa 2020.
- Węc J.J., *Traktat Lizboński. Polityczne aspekty reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2007-2015. Orzecznictwo sądów konstytucyjnych wybranych państw członkowskich UE oraz proces implementacji traktatu lizbońskiego*, Kraków 2016.
- Węc J.J., *W poszukiwaniu nowej strategii bezpieczeństwa zewnętrznego Unii Europejskiej*, „Kra-kowskie Studia Międzynarodowe” 2015, nr 2.
- Zachova A., *Obronność: Strategiczny kompas UE narusza kompetencje państw członkowskich?*, przeł. A. Krzysztozek, Euractiv.pl, 19 XI 2021, [online] <https://www.euractiv.pl/section/instytucje-ue/news/parlament-europejskiczechy-unia-europejska-kompas-strategiczny-borrell-obronnosc-bezpieczenstwo-migracje-granice/>.

Prof. dr hab. Janusz Józef WĘC – profesor zwyczajny nauk humanistycznych w zakresie historii powszechnej najnowszej i stosunków międzynarodowych. Kierownik Katedry Studiów nad Procesami Integracyjnymi w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W latach 2016-2019 kierownik projektu badawczo-dydaktycznego Komisji Europejskiej Jean Monnet Chair. Autor ponad 250 publikacji naukowych wydanych w kraju i za granicą, w tym 21 monografii i syntez na temat ustroju Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej, integracji europejskiej i pozaeuropejskiej, stosunków polsko-niemieckich, najnowszej historii Niemiec, a także niemieckiego systemu politycznego. Wybrane monografie: *Germany's Position on the System Reform of the European Union in 2002-2026* (Berlin 2018); *Niemcy wobec reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2002-2016* (Kraków 2017); *Traktat lizboński. Polityczne aspekty reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2007-2015* (Kraków 2016); *Pierwsza polska prezydentura w Unii Europejskiej. Uwarunkowania – procesy decyzyjne – osiągnięcia i niepowodzenia* (Kraków 2012); *Spór o kształt ustrojowy Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej w latach 1950-2010. Między ideą ponadnarodowości a współpracą międzyrządową. Analiza politologiczna* (Kraków 2012).